

Cevap ve Düzeltme Hakkı

Esra ÇETİNKAYA

GİRİŞ

Basin teknolojisindeki modern gelişmeler, sayıları artan iletişim araçları, dijital bir evrimle giderek yaygınlaşan televizyon ve radyo kanalları, hızla ilerleyen internet yayıncılığı neticesinde küreselleşen dünyamızda, bahsedilen kitle iletişim araçları ile yapılan kişilik hakkı ihlallerinin de arttığı bilinen bir gerçektir. Bu büyüme ve gelişmeye paralel olarak bireyler, kişilik hakkını oluşturan değerlerin (haysiyet ve şeref, özel hayat vb.) kitle iletişim araçlarıyla daha kolay ihlal edilebilme ihtimali sebebiyle, korumasız kalabilmektedirler. Şu hâlde, kişilik hakkına yapılan saldırılara etkisiz hâle getirebilme, kişiliğe yapılan saldırıya cevap verebilme ve şeref ve haysiyeti ihlal eden ilgili asılsız ya da çarpıtılmış haber veya yorumu düzeltebilme ihtiyacı gündeme gelmektedir ki, bu da cevap ve düzeltme hakkının doğmasına yol açan başlıca amili teşkil etmektedir. Abdullah Güzel'in de isabetli olarak ifade ettiği gibi, kişilik hakkına kitle iletişim vasıtasıyla yapılan saldırının etkilerini aynı vasıtayla azaltmanın en etkin yolu cevap ve düzeltme hakkıdır.

Cevap ve düzeltme hakkı, hukuk sözlüğünde¹, "Bir kişinin saygınlığına ve onuruna dokunan veya kendi yararlarını çiğneyen gerçeğe aykırı bir yayın yapılması durumunda, aleyhine yayın yapılan kimsenin... bu yayına cevap vermek ve düzeltmeyi istemek hakkı vardır; tekzip hakkı; yalanlama hakkı." şeklinde tanımlanmıştır.

Öğretide, cevap ve düzeltme hakkını tanımlayan yazarların bazılarının sadece basına karşı gönderilecek cevap ve düzeltme metin-

lerine uygun tanım yaptıkları; kimi yazarların ise kitle haberleşme araçlarını esas alarak tanım yaptıkları görülmektedir. Bu tanımlar, internet yayınları ve içeriğin yayından çıkarılması talebi karşısında eksik kalmaktadır. Abdullah Güzel'in yapmış olduğu tanım ise bütün bu durumları kapsayıcı bir tanım olarak dikkat çekmektedir. Bu tanıma göre cevap ve düzeltme hakkı; kitle iletişim araçlarıyla yapılan yayınlar üzerine hakları haleldar olan kişilerin belli şartlar dâhilinde kullandıkları, kişiye aynı kitle iletişim aracı ile cevap veya düzeltmesini yayınlama, içeriğini yayından kaldırma imkânını ücretsiz olarak sağlayan bir haktır.²

Cevap ve düzeltme hakkına yapılan en önemli eleştirilerden bir tanesi ifade ve basın özgürlüğünü kısıtlama iddiasıdır. Buna karşılık özgürlüklerin haklar karşısında sınırsız olmadığı modern hukukun reddetmediği bir gerçektir. İfade ve basın özgürlüğünün şahısların haysiyet ve şereflerini ihlal etmesi noktasında, cevap ve düzeltmeye ilişkin düzenleme, hak ve özgürlük arasındaki çatışmaya yapılan hukuki bir müdahale olarak gözükmese dahi, özgürlüğün de sınırlarının olabileceği gerçeği karşısında düzenlemenin bir müdahaleden çok, kişilik hakkına vaki müdahalenin aynı vasıtayla kaldırılması (ref'i) veya önlenmesi (men'i) olarak kabul edilmelidir.³

Türk Hukuku'nda anayasal bir hak olan cevap ve düzeltme hakkı, her bir kitle iletişim aracı için ayrı kanunlarda, kazuistik yöntemle düzenlenmiştir. Kitle iletişim aracının çeşidine göre, yasal düzenlemelerin dört yasayla yapıldığı görülmektedir. Bu yasalar;

¹ Ejder Yılmaz, *(Öğrenciler İçin) Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 122.

² Abdullah Güzel, *Cevap ve Düzeltme Hakkı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 23.

³ Güzel, a.g.e., s. 2.

- 09.06.2004 tarihli 5187 sayılı Basın Kanunu;
- 11.11.1983 tarihli 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu (TRT Kanunu);
- 15.02.2011 tarihli 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun;
- 04.05.2007 tarihli 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (İnternet Kanunu)'dur.

Çalışmamızda, birinci bölümde cevap ve düzeltme hakkının ortaya çıkışı ve Türk Hukuku'ndaki gelişim süreci incelenmek suretiyle cevap ve düzeltme hakkının tarihçesine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise cevap ve düzeltme hakkının hukuki niteliği incelenmiştir. Cevap ve düzeltme hakkına ilişkin hukuki düzenlemeleri içeren üçüncü bölüm, çalışmamızın en geniş bölümünü teşkil etmektedir. Bu bölümde öncelikle 1961 ve 1982 Anayasalarındaki konumuza ilişkin düzenlemeler ele alınmış, ardından yürürlükten kaldırılmış yasalarla mukayeseler de yapmak suretiyle yürürlükteki yasal düzenlemeler incelenmiştir. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, cevap ve düzeltme hakkı, kitle iletişim araçlarına göre dört farklı kanunda ayrı ayrı düzenlenmiştir. Çalışmanın hacmini genişletmemek amacıyla, cevap ve düzeltme hakkına ilişkin koşullar ve doktrindeki tartışmalı noktalar, kanunların bu şekilde bir değerlendirme yapabilecek düzeyde benzer olması dolayısıyla, bahsi geçen dört kanunu kapsayacak şekilde 5187 sayılı Basın Kanunu'na ayrılan bölümde Yargıtay kararları ışığında değerlendirilmiştir. Cevap ve düzeltme hakkını düzenleyen diğer üç kanun için açılan başlıklarda ise, bu kanunların Basın Kanunu'ndan farklı olan yanlarına değinilmiştir.

CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ TARİHÇESİ

Genel Olarak

Kavram olarak cevap ve düzeltme hakkına ilk olarak on yedinci yüzyılın ilk yarısında rastlanmaktadır. O tarihlerde makale, eleştiri, ya-

lan veya doğru haberlere cevap vermek için gazeteler yayımlanmaktaydı. Bunun örneğini 1631 yılında Théophraste Renaudot tarafından çıkarılan *Gazette*'te görmekteyiz. Ancak bu uygulama daha ziyade pratik bir önem taşımaktaydı, zira herhangi bir kanunda cevap ve düzeltme hakkı henüz düzenlenmemişti.⁴

Cevap ve düzeltme hakkının tarihsel kökeni 1789 Fransız İhtilali'dir; zira ihtilali izleyen yıllarda siyasal fikir mücadelesi ortamı içinde basın özgürlüğü kötüye kullanılmaya başlanmış ve basında çıkan iftira niteliğindeki suçlamalara cevap verilmeme tehlikesi belirmişti. Bu tehlikeyi sezinleyen Puy-Dôme milletvekili Duluare tarafından Beşyüzler Konseyi'nde, 1799 yılında Meclis'e düzeltme hakkının yasal kişilere tanınması önerisinde bulunmuştur.⁵ O tarihte Fransız Meclisi tarafından reddedilen bu öneri, ancak 1822 Fransız Basın Kanunu'na girmiş ve düzeltme hakkının ilk yasal kaynağını Fransa'da bu kanun oluşturmuştur. Fransa'nın ardından Avrupa'nın çeşitli ülkeleri değişik tarihlerde cevap hakkını benimsediler. Belçika 1831, İsviçre Tessin Kantonu 1834, Schaffhausen Kantonu 1837, Graubünden Kantonu 1837, Waudt Kantonu 1941 tarihinde, Danimarka 1951, Osmanlı İmparatorluğu 1864, Lüksemburg 1869, Norveç 1902 tarihinde cevap ve düzeltme hakkını kabul etmiştir.⁶

ABD'de Nevada (1911 Kanunu) dışında yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkı kabul edilmiş değildir. Keza İngiltere'de cevap hakkı genel bir kural olarak hükme bağlanmamıştır.⁷ Bu hakkın, Anglosakson hukuk sisteminden

⁴ Freitas Nobre, *Le droit de réponse et la nouvelle technique de l'information*, Nouvelles Editions Latines, Paris, 1973, s. 37-38; Akt.: Mehmet Sinan Altunç, "Cevap ve Düzeltme Hakkı", Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2004, s. 9, (Çevrimiçi) <http://www.belgeler.com/blg/204e/cevap-ve-dzeltme-hakki-le-droit-de-reponse-et-de-rectification>, 7 Ocak 2013.

⁵ Altunç, a.g.t., s. 0.

⁶ Güzel, a.g.e., s. 23-25

⁷ Kayıhan İçel, *Yener Ünver, Kitle Haberleşme Hukuku: Basın-Radyo-Televizyon-Sinema-Video-İnternet*, Yenilenmiş 7. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 195-196.

çok, Kıta Avrupası'nda düzenlemeye tâbi tutulduğu görülmektedir.⁸

Türk Hukuku'nda Cevap ve Düzeltme Hakkı

Ülkemiz hukuk tarihinde cevap ve düzeltme hakkına ilişkin düzenlemeler evvela yazılı basın hakkındaki düzenlemelerde yer bulduğundan, Türk basın tarihi bu anlamı ile cevap ve düzeltmenin tarihi hakkında da bize bilgi ve fikir vermektedir.

1. Osmanlı Dönemi

Osmanlı Devleti'nde basına ilişkin ilk hukukî düzenleme, 19.10.1864 (1281) tarihli Matbuat Nizamnamesi'dir.⁹ Fransız Basın Kanunu esas alınarak çıkarılan bu nizamnamede "cevap hakkı" kavramı kullanılmış (madde 8 ve 12); II. Abdülhamid'in tahta çıkmasının hemen ardından, Mithat Paşa'nın sadrazamlığı sırasında 2.5.1877 tarihli Matbuat Kanunu'nda ise nizamnamedeki yaklaşım aynen korunmuş ve "cevap ve tekzip" tabiri yer almıştır (madde 18 ve 19).¹⁰ 1864 tarihli nizamnamenin öngördüğü düzenlemeye göre, gazetenin sorumlu müdürü, hükümet tarafından gönderilen resmî yazıları ve yayında adları geçen kişilerce gönderilen cevabî yazıları yayınlamak zorundadır (madde 8). Cevap hakkının engellenmesi ise, para cezası yaptırımına bağlanmaktadır (madde 12). 1877 tarihli Kanunun öngördüğü düzenlemeye göre ise, bir gazetede veya süreli yayında, nitelikli kâğıtta açık veya ima yoluyla hakkında yayın yapılan bir kimsenin vereceği cevabı, o gazete veya mevkute nitelikli kâğıdın sahibi, ilk veya ikinci yayımlanacak sayıya koymak zorunda-

dır. Cevabın yayınlanmaması durumunda düzenleme, sorumlu müdür yönünden para cezasını öngörmekteydi. Ancak, kanun yürürlüğe girememiştir.¹¹

Mebusan Meclisi tarafından hazırlanan 18.7.1909 tarihli 287 sayılı Matbuat Kanunu'nda ifade edilen cevap ve düzeltme hakkı hükmü (madde 21) ise, önceki düzenlemelerin benimsediği çizgiden ayrılmaktadır. Kanun koyucu cevap ve düzeltme hakkını, kişiler yönünden yalnızca "aleyhe yazılmış yazılar" bakımından tanıırken; hükümet içinse, sadece "gerçeğe aykırı" yazılar nedeniyle kabul etmektedir. Böylece, 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesince öngörülen ve iktidarın basına müdahalesini kolaylaştıran sistem, ilk kez sınırlandırılmıştır. 1913 yılında ise, 1909 Tarihli Matbuat Kanununun Bazı Maddelerini Tadil Eden Kanunu Muvakkat ile 1909 yılında getirilen düzenleme değiştirilerek, genişletilmiştir. Benimsenen yeni düzenleme gereğince, gazetelerde veya günlük broşür ve süreli yayınlarda bir kişi aleyhinde gerçekleşecek yayın, o kişi tarafından veya ölmüş bir kişiye ilişkin ise çocuğu ve torunları tarafından söz konusu yayının iki katını geçmemek şartıyla yazılacak cevabın, ayrıca hükümetin gerçeğe aykırı gördüğü yayın hakkındaki yalanlama yazısının, gazete ve günlük broşürün ilk çıkacak sayısının aynı sütununa ve aynı harfler ile yayınlanması zorunluluğu kabul edilmiştir.¹²

2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yasal düzenlemesi 08.08.1931 tarihli 1881 sayılı Matbuat Yasası'nda yapılırken, ilk anayasal düzenleme ise 1961 Anayasası ile gerçekleştirilmiştir.¹³

Matbuat Kanunu'nun öngördüğü ve cevap hakkına oldukça geniş yer verilen düzenlemede, bir memurun görevi ile ilgili eylemlere ilişkin yayın yapılması durumunda memurun veya yetkili makamın göndereceği cevabın yayınlanmasının zorunlu olduğu (madde 48/1); ayrıca yayının devlet memurunun şahsına ilişkin olması durumunda da memurun (madde

⁸ Güzel, a.g.e., s. 26.

⁹ Adem Sözüer, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1996, s. 57.

¹⁰ Atilla Coşkun, *Gazete Radyo ve Televizyon Yayınlarında Cevap Hakkı*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 28; Sena Coşkun, "Cevap ve Düzeltme Hakkı ve Yeni Boyutları", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Master Tezi), Ankara, 2006, s. 17; (Çevrimiçi) <http://www.belgeler.com/blg/stj/cevap-ve-dzeltme-hakki-ve-yeni-boyutlari-right-to-reply-and-rectification-and-new-dimensions>, 7 Ocak 2013.

¹¹ Atilla Coşkun, a.g.e., s. 28.

¹² A.g.e., s. 28-29; Sena Coşkun, a.g.t., s. 18.

¹³ Güzel, a.g.e., s. 33.

48/3) ve yayında adı geçen gerçek ve tüzel kişilerin (madde 48/4) cevap hakkı bulunduğu belirtilmektedir. Öte yandan, “devlet memuru veya yetkili makam” tarafından gönderilen cevapların yayımlanmaması, para cezası ile karşılaşılan bir suç sayılmaktadır (madde 48/7).¹⁴

15.7.1950 tarihli 5680 sayılı Basın Kanunu’nda “cevap ve düzeltme hakkı” tabirinin de kullanılması suretiyle, köklü değişiklikler yapılmıştır. Hakkın varlığı, belirli koşulların oluşmasına bağlanırken, söz konusu hakkın belli bir prosedür içinde kullanılması gerektiği öngörülmüş ve hak konusunda köklü değişikliklere gidilmiştir (madde 19, 29). Keza bu yasa ile sorumlu müdüre bazı şartlarda cevap ve düzeltme hakkını yayınlamaktan çekinme hakkının benimsenmiş olması, bu gibi durumlarda hâkim denetiminin kabul edilmesi, bu hakkı devlet daireleri ve tüzel kişilere de tanınmış olması gibi önemli değişiklikler yapılmış ve bu kanun ile 1950’li yıllara kadar devam eden ve siyasi iktidarların basına müdahalesini kolaylaştıran sistemden köklü bir ayırılma sağlanmıştır.¹⁵

5680 sayılı Basın Kanunu’nda 07.06.1956 tarihinde 6733 sayılı Kanun ile bazı değişiklikler yapılarak cevap ve düzeltme metnini yayınlama hakkı hâkimden alınarak yeniden savcıya verilmiştir. 19.11.1960 tarihindeki 143 sayılı Kanun ile 5680 sayılı Kanun’da değişiklikler yapılarak, cevap ve düzeltme hakkının hâkime yapılması usulü tekrar kabul edilmiştir.

1960 darbesi sonucu 9.7.1961 tarihinde kabul edilen Anayasa’da “düzeltme ve cevap hakkı” terimi kullanılmış (madde 27) ve söz konusu hak, o güne dek ilk kez anayasal düzeyde hükme bağlanmıştır. 1961 Anayasası’nın 27. maddesi ile düzeltme ve cevap hakkı, kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hâllerine ilişkin olarak kabul edilmiştir. Ayrıca yine aynı maddeyle düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğinin hâkim tarafından karara bağlanacağı benimsenmiştir.

1982 Anayasası’nda da cevap ve düzeltme hakkı ile 1961 Anayasası’nda benimsenen sistem aynen sürdürülmüştür (madde 32).

Kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi ve sırasıyla toplumsal hayatın içine radyo, televizyon ve internetin girmesiyle birlikte Türk Hukuku’nda radyo, televizyon ve internet alanında yapılan yayınlara karşı da cevap ve düzeltme hakkı tanınmıştır.

Türk hukuk uygulamasında cevap ve düzeltme hakkı; basılı eserler için 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 14 ve 18. maddelerinde; özel radyo ve televizyonlar için 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu’nun 8 ve 18. maddelerinde; İnternet üzerinden yapılan yayınlar için 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un 9. maddesinde ve nihayet 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu’nun 27. maddesinde düzenlenmiştir.

CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Cevap ve düzeltme hakkının hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar cevap ve düzeltme hakkını, savunma hakkının bir türü; yani bir tür meşru müdafaa hakkı olarak tanımlamaktadırlar.¹⁶ Bu görüşün karşısında olanlar ise, meşru müdafaaadan yararlanabilmek için kanunda suç olarak belirtilen bir fiilin olması gerektiğini, cevap ve düzeltme hakkının kullanılmasında ise böyle bir zorunluluk olmadığını belirtmektedirler.¹⁷ Aksi fikirde olanların bir diğer gerekçesi ise meşru müdafaaadan yararlanmanın şartlarından birisinin “savunmada zorunluluk bulunması” şartı olmasına karşın, basın tarafından saldırıya uğrayan kişinin hak-

¹⁶ Sulhi Dönmezer, *Basın ve Hukuku: Genel Prensipler - Basın Hürriyeti - İdari Rejim - Ceza Rejimi*, 4. Bası, Sulhi Garan Matbaası Koll. Şti., İstanbul, 1976, s. 317.

¹⁷ Ahmet Danişman, “Cevap ve Düzeltme Hakkı”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Konya, Selçuk Üniversitesi Basımevi, C: 2, S: 2, Ocak-Haziran 1989, s. 110, (Çevrimiçi) http://www.hukuk.selcuk.edu.tr/images/linli_dos/dergi/cilt_2_sayi_2.pdf, 7 Ocak 2013.

¹⁴ Atilla Coşkun, a.g.e., s. 30.

¹⁵ A.g.e., s. 31.

kını her zaman mahkeme huzurunda, gerek hakaret davası gerekse hukuk davası açmak suretiyle arayabilmemesinin mümkün olduğudur.¹⁸

Bazı yazarlara göre ise cevap ve düzeltme hakkı, tecavüzün durdurulması davasının özel bir şeklidir. Bu görüş sahipleri bu hakkın gerçek dışı beyanlarla meydana gelen tecavüz durumunu ortadan kaldırmayı hedeflediğini belirtmektedirler.¹⁹

Kanaatimizce, şu görüş cevap ve düzeltme hakkının hukuki niteliğini, isabetli olarak, bütün yönleriyle ifade etmiştir:

“Cevap ve düzeltme hakkının kullanılması ile toplumun gerçekleri öğrenmesi ve kamuoyunun oluşumuna katkıda bulunulması bu hakkın kamusal niteliğini göstermektedir. Buna karşılık cevap ve düzeltme hakkı, basın yoluyla yapılacak gerçek dışı veya haysiyet kırıcı yayınlara karşı kişilik haklarının korunması yönüyle kişisel nitelikte haktır. Bu nedenledir ki söz konusu hakkın *sui generis* bir nitelikte olduğu kabul edilmektedir.”²⁰

CEVAP VE DÜZELTME HAKKINA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER

Anayasal Düzenleme

Cevap ve düzeltme hakkı, 1982 Anayasası'nın 32. maddesinde yer almaktadır. Bu hak anayasanın temel hak ve ödevler başlıklı ikinci kısmının ikinci bölümü olan kişinin hak ve ödevleri bölümündeki 32. maddede yer almıştır. Anayasa'nın 32. maddesinin başlık is-

mi ise düzeltme ve cevap hakkıdır. Bu düzenlemenin bulunduğu yer, anayasadaki basın ve yayımla ilgili maddelerin sonuncusudur (Anayasa, madde 28-32). Görüldüğü gibi anayasal düzenlemede cevap ve düzeltme hakkı, temel hak ve ödevlerden birisi olarak düzenlenmiştir.²¹

Anayasanın cevap ve düzeltme hakkını temel haklar içerisinde düzenlenmesinin önemli bazı sonuçları vardır. Bunlardan bir tanesi, anayasanın 91. maddesi gereği cevap ve düzeltme hakkı kanun hükmünde kararname ile düzenlenemezler. Bir tanesi de, bu hak anayasanın 13. maddesi gereğince ancak anayasada belirtilen sebeplerle ve kanunla sınırlandırılabilir.

Anayasanın 32. maddesine göre, cevap ve düzeltme hakkı geneldir, yani herkes için kabul edilmiştir; ancak mutlak değildir. Yani, cevap ve düzeltme hakkı, madde metninde yazılı sadece iki hâlde kullanılabilir; bunlardan birinci hâl “Kişilerin haysiyet ve şerefine dokunulması”, ikinci hâl ise, “Kişilerin kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayın yapılması” hâlidir. Ayrıca, bu maddenin özelliği, sadece yazılı basına karşı değil, bütün kitle haberleşme araçları ile yapılan yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkını tanımış olmasıdır.

1961 Anayasası'nda cevap ve düzeltmenin hâkim tarafından yayınlanmasına ilişkin herhangi bir süre öngörülmezken, 1982 Anayasası'nda cevap ve düzeltme hakkının süruncemede bırakılmaması amacıyla “en geç yedi günlük” bir süre öngörülmüştür. Madde gerekçesi şu şekildedir;

“Kitle haberleşmesi faaliyetini yürüten organların bu faaliyetlerinde serbest kalması esastır. Bu serbestiyi kısıtlayan unsurlardan biri de, süreli yayınlarda zorunlu yayın denilen yayınlardır. Bunlar yayın organına dış çevreden gönderilen ve organca yayını mecburi olan mütalaa ya da mülahazalardır. Böylece süreli yayının sınırlı hacmi doldurulmakta ve serbest yayına yer kalmamaktadır.

İkinci olarak süreli haberleşme organının hizmet gereklerinden biri de kamuoyuna doğru haber ve bilgi sunmaktır.

¹⁸ Altunç, a.g.t., s. 12-13.

¹⁹ Ahmet Kılıçoğlu, *Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk*, Güncelleştirilmiş 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 268.

²⁰ Seitz/ Schmitd/ Schoner, *Der Gegendarstellungsanspruch*, 3. Aufl. München, 1998, s. 6-7; Kayıhan İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, 4. Bası, İstanbul, 1998, s. 173; Akt.: Adem Sözüer, “Cevap ve Düzeltme Metninin Yayınlanmasına İlişkin Yargı Kararı Cebri İcra Yoluyla İnfaz Edilebilir mi?” *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, Beta Basım, İstanbul, C: 17, S: 1-2, 1997-1998, s. 376, (Çevrimiçi) <http://www.iudergi.com/tr/index.php/hukukmh/article/view/File/3118/2706>, 7 Ocak 2013.

²¹ Güzel, a.g.e., s. 59-60.

Nihayet süreli haberleşme organları faaliyetlerinde kişilerin haysiyet ve şereflerine saygılı olmakla yükümlüdürler.

Maddenin birinci fıkrasında bu üç gerekçe yerine getirilmekte, diğer bir deyimle düzeltme ve cevap hakkı sınırlanmakta, kişilerin şeref ve haysiyetleri de korunarak gerçeğe aykırı yayınlar düzeltilmekte veya cevaplanmaktadır. Kişilere tanınan bu hakkın kullanılış şartlarını kanun düzenleyecektir.

Birinci fıkradaki nitelikleri belirtilen düzeltme ve cevap yazılarının yayını zorunludur. Fakat süreli yayına ilgililer tarafından gönderilecek bu tür yazıların gerçekten belirtilen niteliğe sahip olup olmadığı konusunda, düzeltme ve cevap hakkını kullandığı iddiasında olan kişi ile yayıncı arasında görüş ve değerlendirme farkı olabilir. Bu hâlde ihtilaf, bağımsız ve tarafsız hakem konumunda olan hâkim tarafından çözümlenecektir. Bu husus da maddenin ikinci fıkrasında öngörülmüş bulunmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasına, düzeltme ve cevap yayınlanmadığı takdirde yayınlanmasına gerek olup olmadığına hâkim tarafından en geç yedi gün içinde karar verilmesi hükmü getirilmek suretiyle, düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasının sürüncemede kalmaması öngörülmüştür.²²

1982 Anayasası 1961 Anayasası'ndan farklı olarak yedi günlük bir süre getirmiştir. Bu süre, hakkın niteliği gereği hızlı kullanılması gerektiğinden getirilmiş bir hükümdür. İleride de inceleyeceğimiz gibi cevap ve düzeltme hakkının düzenlendiği kanunlarda, hâkimin anayasada belirtilen yedi günlük süreden daha kısa süreler içerisinde karar vermesi gerektiği belirtilmiştir.²³ Buradaki yedi günlük süre maddenin gerekçesinden de anlaşılacağı gibi cevap ve düzeltme hakkının kullanılıp kullanılmayacağı konusunda hızlıca karar verilmesi ve hakkın etkinliğinin sağlanması amacıyla getirilmiştir. Yani bir anlamda bu süre kişilik hakkını korumayı amaçlayan bir süre olduğundan, kanunlarda bu süre daha

kısa tutulabilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi 2001/228 esas 2002/9 karar sayılı kararında 5680 sayılı Kanun zamanında hâkime iki gün içerisinde cevap ve düzeltme hakkının kullanılıp kullanılmayacağına karar verme yükümlülüğünü getiren hükmü anayasaya uygun bulmuştur. Anayasa Mahkemesi kararında "Haberleşme organlarının kamuoyuna doğru haber ve bilgi sunmaları hizmet gereklerinden olup, bu faaliyetlerinde de, kişilerin haysiyet ve şereflerine saygılı olmakla yükümlüdürler. Anayasanın 32. maddesinde belirtilen yedi gün azami süredir. Gerçeğe aykırı, şeref ve haysiyeti kırıcı bir yayımın hafızalardaki etkisi henüz silinmeden mümkün olan en kısa zamanda, karşı bir yayım ile doğrunun bildirilmesi amacıyla yasa ile yedi günden daha kısa süre öngörülmesinde anayasaya aykırılık bulunmamaktadır." diyerek bu duruma açıklık getirmiştir.

Yasal Düzenlemeler

Daha önce de bahsettiğimiz üzere, hâlihazırda kitle iletişim aracı çeşitlerine göre cevap ve düzeltme hakkını düzenleyen dört farklı kanunumuz vardır. Bunlar:

1. 5187 sayılı Basın Kanunu

5187 sayılı Basın Kanunu'nun²⁴, "Düzeltilme ve Cevap" başlıklı 14. maddesinde cevap ve düzeltme hakkı düzenlenmiştir. Aynı kanunun 18. maddesi ile de kesinleşmiş mahkeme kararına rağmen cevap ve düzeltmenin yayınlanmaması durumu düzenlenmiştir.

a. Koşullar

Bu hak mutlak bir hak değildir. Yani hem anayasa ile hem de 5187 sayılı Basın Kanunu ile belirli şartlara bağlanmıştır. Oysaki bu hak, doğduğu ülke olan Fransa'da mutlaktır. Yani bir kişinin bir yayında adının geçmesi ya da bu kişinin net bir şekilde ima edilmesi, cevap ve

²² *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, Madde Gerekçeli, TBMM, Ankara, Haziran 2011, s. 60-61, (Çevrimiçi) https://yeniayanayasa.tbmm.gov.tr/docs/gerekceli_1982_anayasasi.pdf, 7 Ocak 2013.

²³ Yargıtay buradaki süreyi, düzenleyici bir süre olarak kabul ederek kanunun tayin ettiği süreler olmasına rağmen uyulmaması hâlinde müeyyidesinin olmadığını ifade etmektedir. (Y. 7. CD., 27.01.1994, E. 1993/9211, K. 1994/604).

²⁴ Bu kanun, seçim sürecindeki yayınlar için de uygulanacaktır. 298 sayılı Kanun 176. madde seçim süresi içinde açık veya kapalı mevkutelerde yapılan yayınlardan dolayı cevap ve düzeltme hakkı için Basın Kanunu'nun 14. maddesine atıfta bulunmaktadır.

düzeltme hakkının kullanılması için yeterlidir. Türk Hukuku'nda ise gerek anayasamız gerek ise basın kanunumuz bu hakkın doğumunu belirli şartlara bağlayarak sınırlı bir hak olarak düzenlemişlerdir. Bahsedilen şartlar şu şekilde sıralanabilir²⁵:

Yayım Koşulu

Cevap ve düzeltme hakkının doğması için ilk önce bir yayımın olması gerekir. 5187 sayılı Basın Kanunu tanımlar başlıklı 2. maddesinde yayım; "Basılmış eserin herhangi bir şekilde kamuya sunulması" şeklinde belirtmiştir. Basın Kanununun 14. maddesinin 1. fıkrasında "Sürelili yayınlar..." ibaresi kullanıldığından sürelili olmayan yayınlara karşı bu hak kullanılamaz. Keza Basın Kanunu'nun 2. maddesinde sürelili yayım; "Belli aralıklarla yayımlanan gazete, dergi gibi basılmış eserler ile haber ajansları yayımları", olarak tanımlanmıştır.

Buradan cevap ve düzeltme hakkına ilişkin iki temel koşul çıkarılabilir. Birincisi, bir yayım olmalı ve bu yayım kitle iletişim araçları ile yapılmalıdır.²⁶ İkincisi ise bu yayım, sürelili bir yayım olmalıdır. Kanun koyucunun sürelili olmayan yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkını kabul etmemesi genelde iki sebebe dayandırılmaktadır. Bunlardan bir tanesi, sürelili yayınların sürelili olmayan yayınlara nazaran daha büyük kitlelere seslenebilmeleri ve dolayısıyla etkinliklerinin daha çok olmasıdır. Diğer sebep ise sürelili olmayan yayınların cevap ve düzeltmenin en kısa sürede yayınlanmasına müsait olmamalarıdır. Örneğin bir romanda bir kişinin haysiyet ve şerefine ihlâl edilmesi veya kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması hâlinde, kişi, ilgili yargı organından cevap ve düzeltme metninin yayımlanması noktasında bir karar elde etse dahi, romanın devamı olmadığından bu kararın yerine getirilebilmesi maddi olarak imkânsız olacaktır.²⁷ Gerçekten de cevap ve düzeltme hakkının aynı kitle iletişim araçlarıyla ve niteliği gereği hızlı yayınlanması gerekliliği bu hak-

kın dönemsel olarak tekrarlanmayan yayınlarda kullanılmasını zorlaştırmaktadır.

14. maddenin yayımın türü bakımından koyduğu tek koşul, yayımın sürelili, dönemsel yayım olmasıdır. Kanunumuzun sistematığına göre, yapılan yayımın haber değerlendirme ya da eleştiri niteliğinde olması cevap ve düzeltme hakkının doğması bakımından önem taşımaz. Keza yayımın resim, yazı, karikatür veya bilimsel nitelik göstermesi de önemli değildir.²⁸ Bu anlamda her ne kadar doktrinde tartışılmış ise de, ilan, reklam ve okur mektupları gibi yayınlara karşı da cevap ve düzeltme hakkı kullanılabilir.²⁹

Kişilerin Şeref ve Haysiyetinin İhlali Koşulu

Toplum içinde kişiyi küçük düşüren, hor gören kin ve düşmanlık duyguları uyandıran, saygınlığını zedeleyen veya üçüncü kişilerin onunla temas etmesine engel olan her türlü davranış biçimi haysiyet ve şerefi ihlal edici

²⁸ Kayıhan İçel-Yener Ünver, *Kitle Haberleşme Hukuku*, Yenilenmiş 8. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2009, s. 202.

²⁹ Çiftçi'nin belirttiği üzere, cevap ve düzeltme hakkının sürelili yayında çıkan ilan ve reklamlara karşı kullanılıp kullanılmayacağı tartışmalıdır. Bir görüş, bu hakkın ilan ve reklamlara karşı da kullanılabileceğini savunurken, diğer görüş, bu hakkın varlık sebebinin ilan ve reklam şeklindeki yayınlarda bulunmadığını ileri sürmektedir. Üçüncü görüş ise, ilan ve reklamlar arasında ayırım yaparak, ticari nitelikteki ilan ve reklamlara karşı cevap ve düzeltme hakkının kullanılacak, bunun dışında kalan ilan ve reklamlara karşı kullanılabileceği yönündedir. Çiftçi'ye göre, Basın Kanunu yayımın türü bakımından bir ayırım ve sınırlama yapmadığından, ilan ve reklamlara karşı cevap hakkının tanınması hakkın niteliği ve amacıyla bağdaşır. Keza, yayımlanmaları zorunlu olan ilanlara karşı da diğer temel şartlar bulunmak kaydıyla cevap hakkının tanınması gerekir. Sürelili yayımın bu tür yayınlardan sorumlu olmaması, cevap hakkının kişileri koruyucu niteliğini bertaraf etmemelidir. Ancak sürelili yayınların ilan ve reklam sahife ve sütunlarının bu haktan faydalanarak sürekli şekilde ücretsiz kullanılmasını ve böylece hakkın suiistimalini önlemek için, ilan ve reklamlara karşı cevap hakkının kanuni düzenlemeye tabi tutulması gerekir. (Ahmet Çiftçi, "3445 sayılı Kanunla Değiştirilen Basın Kanununun 19. Maddesine Göre Yazılı Basında Cevap ve Düzeltme Hakkı", AÜHFD, Ankara, AÜHF Yayını, C: 42, S: 1-4, 1991-1992, s. 65, (Çevrimiçi) <http://auhfd.ankara.edu.tr/dergiler/-auhfd-arsiv/AUHF-1991-1992-42-01-04/AUHF-1991-1992-42-01-04-Ciftci.pdf>, 7 Ocak 2013.]

²⁵ Zafer Aydön, *Türk Pozitif Hukukunda Cevap ve Düzeltme Hakkı*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adalet Hizmetleri Yüksek Lisans Programı, Uzmanlık Projesi, İstanbul, 2011, s. 17 vd.

²⁶ Güzel, a.g.e., s. 49.

²⁷ Sena Coşkun, a.g.t., s. 80.

niteliktedir.³⁰ Şeref ve haysiyeti ihlal etme tabiri, hakaret suçundan daha geniş bir anlam taşımaktadır.

Cevap ve düzeltmeye sebep olan yayın, kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici nitelikte ise cevap ve düzeltme hakkı kullanılabilir. Yayının objektif haber verme niteliğinde olması veya başka bir kaynaktan iktibas edilmiş olması, cevap ve düzeltme hakkının doğması yönünden önemsizdir.³¹ Yayın gerçek bile olsa, cevap ve düzeltme hakkının kullanılması engellenmemelidir; zira hiç kimsenin başkasının haysiyet ve şerefini, herhangi bir nedenle rencide etme hakkı bulunmamaktadır.

Şeref ve haysiyet ihlalini içeren yayının aynı zamanda hakaret suçunu oluşturması durumunda, kişi ayrıca ceza davası açılması istemiyle Cumhuriyet Savcılığına başvurabilecektir. Keza bu ihlal suç oluştursa da oluşurmasa da şeref ve haysiyeti ihlal edilen kişi hukuk davası yolu ile tazminat davası da açabilecektir. Burada cevap ve düzeltme hakkı, diğer hukuki yollarla bir yarışma içinde değildir.³² Belirtelim ki, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 13.6.2012 tarihinde vermiş olduğu karar, daha önce vermiş olduğu kararların aksi istikametindedir. Yargıtay bahsi geçen kararda, cevap ve düzeltme hakkını düzenleyen 5651

sayılı Kanunun 4721 sayılı Medeni Kanun'a göre özel yasa durumunda olduğunu kabul etmiştir.³³ Kanaatimizce, Yargıtay'ın cevap ve düzeltme hakkının, diğer hukuki yollarla yarışmasının kabulüne dair 13.6.2012 tarihli kararı isabetli değildir; zira ilerleyen bölümlerde de belirteceğimiz üzere, cevap ve düzeltme hakkına ilişkin olarak objektif kriterlere göre yapılan yargılamada, hâkim hükmüne maddi gerçeği değil görünen gerçeği esas almaktadır. Cevap ve düzeltme hakkının kullanılmasından beklenen yararın tam olarak gerçekleşmesi için izlenen bu yöntem neticesinde verilen kararın, maddi gerçeği yansıtmayabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Bu sebeptendir ki, cevap ve düzeltme hakkının kullanımına ilişkin yapılan yargılama, maddi gerçeğin araştırıldığı bir yargılama ihtiyacını ortadan kaldırmamaktadır. Buna rağmen Yargıtay'ın aksi yönde verdiği karar, kabul edilebilirlikten çok uzaktır.

Belirtelim ki, ilgili yayının kişinin şeref ve haysiyetini ihlal edip etmediği noktasında, hakkın tarafları arasında bir anlaşmazlık yaşanır ve cevap ve düzeltme sorumlu müdür tarafından yayınlanmaz ise, söz konusu yayının kişilik hakkını ihlal edip etmediğine hâkim karar verecektir. Hâkim basın özgürlüğünün³⁴ unsurlarından olan haber verme, eleştirme ve yorumlama hakkı kapsamında kalan bir yayının şeref ve haysiyeti ihlal etmediğine karar verecektir.

³⁰ Sibel Özel, *Uluslararası Alanda Medya ve İnternetteki Kişilik Haklarının Korunması*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 36.

³¹ İçel-Ünver, a.g.e., s. 197.

³² "...Yerel mahkeme 5651 sayılı Yasa'nın 9. maddesi gereğince... kişinin yerleşim yeri Sulh Ceza Mahkemesine başvurması gerektiği gerekçesiyle mahkemenin görevsizliği yönünde karar vermiştir.

Medeni Yasa'nın 25. maddesinde kişilik hakkının korunması için açılacak davalara yer verilmiştir. Buna göre davacı, yargıçtan saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini ve bu davalarla birlikte düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanmasını isteyebilir. Bu tür istemlerle açılan davaların görülme yeri de genel mahkemelerdir. Şu durumda davacı istemi gözetilerek işin esasının incelenerek varılacak sonuca göre karar vermesi gerekirken yerinde olmayan hukuki nitelikleme ile görevsizlik kararı verilmiş olması usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın ... BOZULMASINA... oybirliği ile karar verildi." (Y. 4. HD. E. 2009/8571, K. 2009/9921, T. 15.9.2009; (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com>, 10 Ocak 2013.)

³³ "...5651 sayılı yasa, internet ortamındaki yayınlar nedeniyle kişilik haklarının saldırıya uğraması durumunda hangi usul ve esaslara göre mücadele edileceğini düzenlemekte olup bu yönüyle 4721 sayılı Medeni Kanun'a göre özel yasa durumundadır. Özel yasadaki bir düzenlemenin varlığı hâlinde öncelikle uygulanacağı da hukukun genel kuralıdır. Kaldı ki özel yasa somut olaya ilişkin görev yönünden mahsus bir düzenleme de içermektedir... Şu hâlde, 5651 sayılı yasadaki özel düzenleme gözetildiğinde bu konuda görevli mahkemenin sulh ceza mahkemesi olduğu anlaşılmaktadır. Yerel Mahkemece görevsizlik kararı verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmiş olması doğru değildir. Bu nedenle kararın... BOZULMASINA... oyçokluğuyla karar verildi." (Y. 4. HD. E. 2012/6581, K. 2012/10331, T. 13.6.2012; (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com>, 10 Ocak 2013.)

³⁴ 5187 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinde basın özgürlüğü şu şekilde tanımlanmıştır, "Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir."

Burada dikkat edilecek bir husus da; eleştiri sınırının belirlenmesi sırasında politikacılar ve sanatçılar gibi ünlü diye tabir edilen kendilerini toplumun eleştirisine sunmuş kişilerin özel hayat alanlarının, diğer kişilerin hayatlarına nazaran daha dar olduğunun kabul edilmesi gerektiğidir. Bu kişiler, yayın yolu ile normal vatandaşlara göre daha ağır eleştirilere peşinen rıza göstermiş sayılırlar. Bu nedenle, bu kişiler açısından haber ve eleştiri hakkı kullanılırken, hakkın sınırları (gerçeklik, kamu yararı, aktüellik) içinde kalınması, basın özgürlüğünün sınırlandırılması sonucunu doğurabilir.³⁵

Gerçeğe Aykırılık Koşulu

Basın Kanununun 14. maddesi “Kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması” hâlinde de cevap ve düzeltme hakkının doğacağını belirtmiştir. Bu düzenleme haber alma, haber verme ve doğru haber dolaşımının hukukten korunması amacının gereği olarak kabul edilmiştir.

Gerçeğe aykırılık hususunda dikkat edilmesi gereken önemli bir husus, gerçeğe aykırılığın sadece *ilgili kişiye* bu hakkı tanınmasıdır. Kanun koyucunun bu sınırlamayı yapmaması durumunda, gerçeğe aykırı yayınlara karşı herkesin cevap ve düzeltme talebinde bulunması mümkün olabilecektir ki, bu basın özgürlüğünün sınırlandırılmasına sebep olan sonuçlar doğurabilir.

Kanunun “ilgili kişi” koşulunu araması, bu ilginin derecesinin tespiti sorununu da beraberinde getirmektedir. Gerçekten, bir kişinin cevap ve düzeltme hakkının konusu olan yayım ile ilgili olduğu nasıl tespit edilecektir? Bahsi geçen ilginin genel mi; yoksa bireysel bir ilgi mi olması gerekir? Örneğin, gerçeğe aykırı bir yayına karşı, tüm ev sahiplerinin ya da tüm tacirlerin cevap ve düzeltme hakkının doğduğu ileri sürülebilecek midir? Bu konuda kanunun genel bir ilgiyi yeterli görmeyerek “bireysel ilgiyi” aradığını kabul etmek gerekir. Aksi bir düşüncenin kabulü hâlinde, herkesin siyasal, ekonomik, kültürel veya dinî görüşlerine aykırı yazılara karşı cevap ve düzeltme hakkını kullanabilmesi gibi bir neticeye varılmış olur ki, böyle bir sonucun; hakkın amacıyla

la bağdaşmadığı aşikârdır. Şu hâlde bir kişinin; cevap ve düzeltme hakkının konusu olan yayım ile ilgili olduğu, “bireysel ilgi kriteri” esas alınmak suretiyle belirlenecektir. Bu durumda ortaya çıkacak bir diğer sorun ise, bahsedilen bireysel ilginin, doğrudan mı; yoksa dolaylı bir bireysel ilgi mi olacağı hususundadır. Buna, her iki durumu da kapsayıcı biçimde cevap vermek mümkündür; yani ilginin doğrudan doğruya olması gerekli değildir. Bir başka ifadeyle, bireysel ilginin dolaylı bireysel ilgi olması hâlinde de cevap ve düzeltme hakkı doğacaktır.³⁶ Aksi bir kabulün varlığı hâlinde; isim vermeden, ancak bir şekilde ilgili kişinin tanınması sağlanarak o kişi hakkında gerçeğe aykırı yayımlar yapılmasının önü açılmış olur ki, bu da hakkın tanınmasıyla korunan hukuki menfaati zedeler.

Gerçeğe aykırılığın nasıl tespit edileceği de bu konuda önemli bir noktadır. Tespitte kullanılmak üzere doktrinde savunulan iki kriter vardır: sübjektif kriter ve objektif kriter. Sübjektif kriterde, haberin gerçekliğinin fiili zorluklar nedeniyle sübjektif açıdan tespit edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu görüşe göre hâkim kısa zamanda haberin doğruluğunu araştıramayacağı ve ilgilinin hakkındaki yayını gerçeğe aykırı görmesinin yeterli olacağı görüşünden hareketle gerçeğin araştırılmasında sübjektif kıstasın kullanılmasına taraftarlar.³⁷ Buna rağmen, gerek doktrinde³⁸ (tartışmalı olmakla birlikte ağırlıklı olarak) gerekse uygulamada³⁹ gerçeğe aykırılığın objektif kri-

³⁶ Kayıhan İçel, “Cevap ve Düzeltme Hakkı Yönünden ‘İlgi’ ve ‘Gerçeğe Aykırılık’ Koşulları”, İÜHFM, C: 42, S: 1-4, 1977, s. 722.

³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Coşkun Ongun, “Cevap ve Düzeltme Hakkı”, THD, S: 16, Aralık 2007, s. 162.

³⁸ Gerçeğe aykırılık şartı bakımından sadece ilgilinin kendi görüşünün yeterli kabul edilmesinin cevap ve düzeltme hakkının etkin bir biçimde kullanılmasını sağlayabileceğini; ancak böyle bir durumda doğru olarak verilmiş haberlere karşı dahi, bu hakkın kullanılmasının söz konusu olabileceği ve bu suretle, haber verme hakkının ciddi bir biçimde sınırlandırılmış olacağı hakkında bkz.: Adem Sözüer-İzzet Özgenç, “Basın Hürriyeti Kavramı, Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Sorumluluk Rejimi İle Cevap ve Düzeltme Hakkı Üzerine Düşünceler”, *Yeni Türkiye*, S: 11, Eylül- Ekim 1996, s. 279.

³⁹ Yargıtay 7’nci Ceza Dairesinin 16.07.2007 tarih ve 2006/17637 E. 2007/5753 K. Sayılı kararında “... cevap ve düzeltme hakkının kişilik haklarına saldırı ve gerçeğe aykırı yayım yapılmasına karşı düzenlenmiş

³⁵ Güzel, a.g.e., s. 69.

tere göre belirlenmesi gerektiği kabul edilmektedir. Yani ilgili yayında belirtilen konunun, gerçek olup olmadığı hususu, cevap ve düzeltme başvurusunda bulunan kişinin şahsi telakkilerine göre değil, tarafların sundukları bilgi ve belgeler ışığında, objektif kriterlere göre belirlenecektir.

Hâkimin önüne gelen olayı objektif kıstasa göre değerlendirirken maddi gerçeği mi; yoksa görünen gerçeği mi hükmüne esas alacağı meselesi de doktrindeki bir diğer tartışmalı husustur. Basın Kanunu kapsamında hâkime, cevap ve düzeltme hakkının yayınlanıp yayınlanmaması hususunda karar vermesi için verilen süreler çok kısa tutulmuştur. Her ne kadar bu süreler düzenleyici süreler olup hâkimin yaptırım altında tutulması da, gerek bu sürelerin varlığı, gerek iş yükü, gerek hâkimin dosya üzerinden ve duruşmasız karar verecek olması, gerekse maddi gerçeği araştırmanın muhtemel bir zaman kaybına sebep olarak, cevap ve düzeltmeden beklenen yarar azaltacağı dikkate alındığında, hâkimin maddi gerçekliği değil görünen gerçeği arama gerekir. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 14.10.1993, 1993/4911-5847 E. K. sayılı kararında;

“Haberin gerçekliğine yönelik hâkim incelemesinin objektif ölçülere dayanması, ilgisince gerçeğe aykırı sayılmasının değil, basının haber verme hakkının ve toplumun bilgi edinme olanağının sınırlandırılmasına yol açmayacak biçimde görünürdeki gerçeğe uygun olup olmadığının asıl alınması; maddi gerçek araştırılma durumunda olmadığı için ortada görünen durum ve tarafların iddialarını kanıtlamak için sundukları bilgi ve belgeler değerlendirilmek üzere sonuca ulaşılması, hukuksuzlukta cevap ve düzeltme sistemimizce benimsenen yöntem olmasına göre...”

diyerek cevap ve düzeltme hakkı ile ilgili olarak maddi gerçeğin değil, görünürdeki gerçeğin aranacağı, hâkimin bu durumu tespit

ederken de tarafların sundukları bilgi ve belgelere göre karar vereceğini net bir şekilde ortaya koymuştur.

Belirtelim ki, gerçeğe aykırılık ilk etapta sorumlu müdür tarafından değerlendirilecektir. Sorumlu müdür cevap ve düzeltme metnini yayımlamaz ise, gerçeği aykırılığı belirleme görevi hâkime düşecektir.⁴⁰

Ayrıca belirtmek gerekir ki, haberin cevap veren lehine olması, onu yüceltmesi; haberin gerçeğe aykırı olması koşuluyla, cevap ve düzeltme hakkının kullanılmasına engel sayılmaz. Örneğin; “X hoca çok parlak bir derece ile profesör oldu” gibi bir haber yayınına karşı X, “profesörlüğe değil doçentliğe yükseldiği veya bu akademik yükselmelerde derecelenmenin söz konusu olmadığı” biçiminde bir cevap verme hakkına sahiptir.⁴¹

b. Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarafları

Mülga 5680 sayılı Basın Kanunu, “Kişiler, devlet daireleri, kamu müesseseleri ve tüzel kişiler” olarak bu hakkı kullanabilecekleri ayrıntılı olarak saymıştır. 5187 sayılı Basın Kanunu ise yalnızca kişilerden bahsetmiştir. İşte her iki kanundaki bu düzenleme farkından giderek ve ayrıca 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 14. maddesinin son fıkrasındaki “Düzeltilme ve cevap hakkına sahip olan kişinin ölmesi hâlinde bu hak, mirasçılardan biri tarafından kullanılabilir” ifadesindeki “ölmesi” ibaresinden yola çıkan bir görüş yalnızca gerçek kişilerin bu hakkı kullanabileceklerini savunmuştur.⁴² Bir başka görüşe göre ise, mülga 5680 sayılı Basın Kanunu’nda tüzel kişilerden bahsedilmişken 5187 sayılı Basın Kanunu sadece kişilerden bahsederek cevap ve düzeltme hakkını kullanabilecek olanları genişletmek istemiştir. Bu yüzden tüzel kişi olmayan gruplar da bu hakkı kullanabileceklerdir.⁴³

bir hak olduğu bunun haber verme hakkının sınırlandırılmasına yol açacak yaygınlıkta kullanılamayacağı, ilginin gerçeğe aykırılık iddiasının objektif ölçülere dayanarak değerlendirilmesi gerektiği...” belirtilerek bu husus açıklanmıştır. (Benzer bir karar için bkz.: Yargıtay 7. CD’nin 2005/8476 E. 15460 K. Sayılı kararı.) Akt.: Kerim Tosun-Mustafa Artuç, *Türk Hukukunda Suçlar ve Kabahatler ile Açıklamalı-İçtihatlı Tüm Ceza Yasaları*, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, C: 1, Ankara, 2008, s. 563.

⁴⁰ Cevap ve düzeltme yazısının öncelikle sorumlu müdüre gönderilmesi gerektiği hakkında bkz.: Y. 7. CD. E. 2005/8472, K. 2006/15141, T. 20.9.2006; (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com>, 10 Ocak 2013.

⁴¹ Sena Coşkun, a.g.t., s. 71.

⁴² İçel, Ünver, a.g.e., s. 200.

⁴³ Sena Coşkun, a.g.t., s. 72.

Kanaatimizce⁴⁴, yukarıda zikredilen her iki görüşe de katılmak mümkün değildir. Kişiler tabirinden, hem gerçek kişilerin hem de tüzel kişilerin anlaşılacağı, ayrıca tüzel kişiler tabirinin de hem kamu hukuku tüzel kişilerini hem de özel hukuk tüzel kişilerini kapsayacağından kuşku duymamak gerekir. Bu nedenle 5187 sayılı Kanun'da yer verilmeyen, tüzel kişiliği haiz olmayan devlet daireleri veya kamu müesseseleri kendi aleyhlerindeki yayımlara karşı cevap ve düzeltme hakkını kullanamayacaklardır. Bu hususla ilgili olarak, doktrinde, tüzel kişiliği olmayan toplulukları, meslek gruplarını hedef alan yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkının kullanılıp kullanılmayacağı hususu ele alınmıştır. İçel, haklı olarak, tüzel kişi niteliğinde olmayanların bu hakkı kullanamayacaklarını belirtmiştir. Yazara göre, koşulları mevcutsa topluluğu oluşturan kişilerin bu hakkı kendileri için kullanabilmeleri mümkün olacaktır. Hatta bireylerden birisinin cevap ve düzeltme hakkı kullanması durumu açıklığa kavuşturuyorsa, topluluğun diğer mensuplarının bu hakkı kullanmaları mümkün olacaktır.⁴⁵

Bir başka husus, ölmüş kişilerin durumudur. Basın Kanunu'nun 14. maddesinin son fıkrasında "Düzeltilme ve cevap hakkına sahip olan kişinin ölmesi hâlinde bu hakkın, mirasçılardan biri tarafından kullanılabilmesi" belirtilmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır ki, o da ölen kişinin mirasçılarının bu hakkı kullanabilmeleri için ölen kişi bakımından cevap ve düzeltme hakkının doğmuş olması; yani yayımın ilgili kişi ölmeden evvel yapılmasıdır. Bu anlamda olmak üzere, kişi öldükten sonra cevap ve düzeltme hakkının doğumuna sebep olacak bir yayımın gerçekleşmesi durumunda, mirasçılar bu hakkı kullanamayacaklardır. Kanunda mirasçılardan bahsedildiğine göre, buradan hem kanuni mirasçıları hem de ölüme bağlı tasarruf ile mirasçı durumuna gelenler anlaşılmalıdır.⁴⁶ Ölen kişi yerine cevap ve düzeltme hakkını kullanacak kişinin, miras hukuku kurallarına göre hukuken "varis" niteliğine sahip olması

gerekeceğinden, mirası reddeden varisin cevap ve düzeltme hakkı yoktur.⁴⁷

Mirasçının ölen adına cevap ve düzeltme hakkını kullanması durumunda, cevap ve düzeltme hakkının kullanılması için öngörülmesi olan yayım tarihinden itibaren işlemeye başlayacak iki aylık düzeltme ve cevap hakkı süresine bir ay daha ilave edilir. Kanuna göre bu hak mirasçılardan biri tarafından kullanılabilir. Bu anlamda kanun, mirasçıların bu hakkı hep birlikte kullanması zorunluluğunu getirmemiştir.

Bir başka husus ise yabancıların durumudur. Gerek 1982 Anayasası'nda, gerek ise 5187 sayılı Basın Kanunu'nda cevap ve düzeltme hakkını yabancıların kullanıp kullanamayacakları hususunda bir düzenleme yoktur. Aksine hüküm bulunmadığından yabancıların ve hatta vatansızların bu hakkı kullanabilecekleri hususunda tereddüt etmemek gerekir. Coşkun'a göre de, cevap ve düzeltme hakkı temel hak ve özgürlüklerden olup, yabancıların da temel hak ve özgürlüklerden yararlanabileceğini ileri süren 1982 Anayasası'nın 16. maddesi burada işleterek ve referans alınarak yabancıların da bu hakkı kullanabilecekleri sonucuna varılmalıdır.⁴⁸

Cevap ve düzeltme hakkı, yayına hedef olan kişi tarafından şahsen kullanılabilir, kişiye sıkı biçimde bağlı temel bir haktır. Hakkın doğrudan ilgili tarafından kullanılması gerekir. Bu anlamda küçükler ve ehil olmayanlar cevap ve düzeltme hakkını bizzat kullanabilecekleri gibi, kanuni temsilcileri aracılığı ile de kullanabilirler. Bazı yazarlara göre ise, vekâletle özel hüküm olmak kaydıyla vekil de cevap hakkını kullanabilecektir.⁴⁹ Altunç'a göre ise, cevap ve düzeltme hakkının kullanılabilmesi için, her halükarda ilgilinin rızası aranmalıdır. Dolayısıyla, vekâletnamede genel yetki bulunsa dahi, vekil, müvekkilin talebi üzerine harekete geçmeli veya en azından, cevap ve düzeltme hakkının doğduğuna inandığı hâllerde, durumdan müvekkili haberdar ederek, onun onayını aldıktan sonra cevap ve düzeltmeyi göndermelidir. Böylece, cevap ve düzeltme

⁴⁴ Aynı görüş için bkz.: Altunç, a.g.t., s. 81-82; Güzel, a.g.e., s. 72.

⁴⁵ Benzer görüş için bkz.: Sena Coşkun, a.g.t., s. 44; Altunç, a.g.t., s. 82-83; Güzel, a.g.e., s. 72.

⁴⁶ A.g.t., s. 83.

⁴⁷ Çiftçi, a.g.m., s. 69.

⁴⁸ Sena Coşkun, a.g.t., s. 43.

⁴⁹ İçel-Ünver, a.g.e., s. 201.

başvurusunun sadece vekilin imzasıyla yapılması, müvekkilin rızası, imza dışında başka bir yolla da ispat edilebildiği sürece, sakınca yaratmayacaktır.⁵⁰ Uygulamada vekilin avukat olması durumunda, genel dava vekâletinde ayrıca bu hususa ilişkin özel yetkinin sulh ceza hâkimlerince aranmadığı müşahede edilmiştir.⁵¹

c. Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılma Usulü ve Süreleri

Cevap ve düzeltme hakkının doğması hâlinde hak sahibi, hazırlayacağı cevap ve düzeltme metnini ilgili sorumlu müdüre göndermelidir. Cevap ve düzeltme metninin sorumlu müdüre gönderilmesi öncelikli bir şart olup cevap ve düzeltme hakkının yayınlanıp yayınlanmayacağına karar verecek ilk mercii sorumlu müdürdür. Cevap ve düzeltme metninin sorumlu müdüre gönderilmeksizin doğrudan yayınlanmasına karar verilmesi amacıyla mahkemeye başvurulması durumunda bu başvuru reddedilecektir. Ayrıca sorumlu müdürün bu cevap ve düzeltme metnini yayınlamaması da suç oluşturmayacaktır. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03.03.1986 tarihli 1985/7-401 E. 1986/89 K. sayılı kararında "Cevap ve düzeltme yazısı hazırlayıp yayınlamak isteyen gazete ve derginin sorumlu yazı işleri müdürüne başvurusu, yasanın ön koşuludur. Bu başvuru yapılmadan doğrudan istemle karşılaşan Sulh ceza hâkiminin, 'ilk başvurusunun sorumlu yazı işleri müdürüne yapılması gerektiği' gerekçesiyle istemi reddetmesi gerekir. Sorumlu yazı işleri müdürüne başvurulmadan cevap ve düzeltme yazısının yayınlanmasına karar verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi durumunda, söz konusu yazıyı yayınlamayan sorumlu yazı işleri müdürünün eylemi suç oluşturmaz."⁵² diyerek bu durumu açıkça ortaya koymuştur.

Sürelî yayının sorumlu müdürünün birden fazla olması durumunda ise, bu yükümlülük, cevaba konu olan yazı veya resmin yayınlandığı kısmın sorumlu müdürüne aittir. Doktrinde⁵³, haklı olarak, cevap veya düzeltmeyi gerektiren yazı veya resmin çıktığı nüshanın sorumlu müdürünün sonradan değişmesi hâlinde, cevabın yayınlanacağı sıradaki sorumlu müdürün bu konuda yükümlü olması gerektiği düşünülmektedir.

Cevap ve düzeltme hakkı sahibi ilgili yayının yapılmasından itibaren iki ay içerisinde hazırlayacağı metni sorumlu müdüre göndermelidir. Buradaki iki aylık süre hak düşürücü süredir.⁵⁴ Bu iki aylık sürenin geçirilmesinden sonra bu hak kullanılamayacaktır.⁵⁵ Bu sürenin başlangıç tarihi cevap ve düzeltmeye sebep olan eserin yayım tarihidir. Bu anlamda cevap ve düzeltme hakkını kullanmak isteyen kişinin, bu yayımdan haberinin olmaması ya da kusuru bulunmaksızın dahi iki aylık süre içinde bu hakkı kullanamaması sonucu değiştirmez.⁵⁶ İki aylık süre hak düşürücü süre olduğundan durması ya da kesilmesi mümkün değildir. Hâkim önüne gelen davada bu süreyi resen dikkate almalıdır. Kanun koyucunun cevap ve düzeltme hakkı bakımından böyle bir hak düşürücü süre koyması cevap ve düzeltme hakkının mahiyeti gereğidir. Cevap ve düzeltme hakkı, hak sahibine aynı kitle iletişim aracıyla en kısa sürede cevap verme olanağı tanıyarak, hak sahibi hakkında yapılan yayımın etkinliğini azaltmayı amaçladığından, belirli bir sürenin geçmesinden sonra güncelliğini ve aktüelliğini yitiren bu yayımlarda artık bu menfaatin olmadığını kabul etmek gerekir.

İki aylık sürede olduğu gibi, sulh ceza hâkimine başvuru için konulan on beş günlük süreler hak düşürücü sürelerdir. Sulh ceza hâkimi üç gün içinde duruşma yapmaksızın talebi karara bağlar. Bu üç günlük süre düzen-

⁵⁰ Altunç, a.g.t., s. 87.

⁵¹ Güzel, a.g.e., s. 72.

⁵² Kararın Yargıtay'ca 5860 sayılı Kanun döneminde verilmesine rağmen, cevap ve düzeltme metninin önce sorumlu müdüre gönderileceği sisteminin 5187 Sayılı Basın Kanun'unda da sürdürüldüğü gözetildiğinde Yargıtay'ın yukarıda bahsedilen kararının hâlâ geçerli olduğu açıktır. Bkz.: Y. 7. CD. E. 2005/8472, K. 2006/15141, T. 20.9.2006; (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com>, 10 Ocak 2013.

⁵³ İçel-Ünver, a.g.e., s. 204.

⁵⁴ Güzel, a.g.e., s. 73; Cevat Özel, *Kitle İletişim Araçları ve Kişilik Haklarının Korunması*, 1. Basım, Arion Yayınevi, İstanbul, 2003, s. 37.

⁵⁵ Bkz.: YGHK. E. 2012/4-96, K. 2012/276, T. 4.4.2012; (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com>, 10 Ocak 2013.

⁵⁶ Benzer görüşler için bkz.: İçel, Ünver, a.g.e., s. 214-215; Mehmet Sinan Altunç, a.g.t., s. 90-91; Sena Coşkun, a.g.t., s. 74.

leyici süre olduğu için hâkimin daha geç karar vermesi de mümkündür. Bu karara karşı acele itiraz⁵⁷ yoluna gidilerek asliye ceza mahkemesinde itiraz etmek mümkündür.

Bu aşamada uygulamada var olan önemli bir eksikliği belirtmekte fayda vardır. Sulh ceza hâkimi, cevap ve düzeltme talebini kabul ederse, bu sorumlu müdürün aleyhine verilmiş bir karar olduğundan, bu karar mahkemece sorumlu müdüre tebliğ edilecektir. Böylelikle sorumlu müdür, sulh ceza hâkiminin verdiği karardan haberdar olacak ve 5187 sayılı Kanun'un 14/5 maddesi gereğince gerekli gördüğü takdirde bu karara itiraz edebilecek ve savunma hakkını kullanmış olacaktır. Fakat tersi olduğunda, yani özellikle bazı basit belgeler (ihtar metni, yayın, vs.) olmaksızın, eksik belge ile cevap ve düzeltme talebinde bulunulduğunda, sulh ceza hâkimi talebi reddedecektir. Bu karar, uygulamada sorumlu müdürün lehine bir karar olduğundan, sorumlu müdüre tebliğ edilmemektedir. Talebin reddi kararı, cevap ve düzeltme talebinde bulunanın aleyhine bir karar olduğundan, talepte bulunanın karara itiraz hakkı vardır. Bu karar ise, talebi reddedilen ilgiliye tebliğ edilecek, ilgili ise bu eksik belgeleri tamamlayarak bir üst mahkemeye itiraz ettiğinde itiraz mercii şartları var ise itirazı kabul edecektir. İşte burada itiraz mercii'nin verdiği karar kesin olup, sorumlu müdürün itiraz hakkı kalmamaktadır. Sulh ceza hâkiminin cevap ve düzeltme talebinin reddi kararının sorumlu müdürün lehine bir karar olduğu gerekçesiyle tebliğ edilmemesi neticesi, itiraz aşamasında bu karardan haberi olmayan sorumlu müdürün savunma hakkı kısıtlanmakta; yani bir nevi itiraz hakkı niteliği gereği çalıştırılmamaktadır. Kolaylıkla kötüye kullanılabilir bu durum ile ilgili, kanunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.⁵⁸ Güzel'e göre, bu problemin halli için sulh ceza hâkiminin kararının her iki tarafa da tebliğ edilmesi gerekir.⁵⁹ Bu hususa örnek teşkil edebilecek nitelikteki 07.05.2009

tarifli *Haber Türk* gazetesi Ekonomi ekinde verilen tezkibe, gazetecinin verdiği tepki ilgi çekicidir; zira gazeteci öncelikle cevap ve düzeltme metnini yayımlamış, yayımın hemen altında ise "Tekzibe Tekzip" başlığı ile "... İlk başvuruda birinci mahkemenin (sulh ceza mahkemesi) kabul etmeyip reddettiği tekzip metnini, nasıl olmuşsa ikinci mahkeme kabul etmiş ve bize savunma hakkı tanımadan yayımlanmak üzere gazetemize göndermiş... Maalesef hilaf-ı hak olsa da adaletin kestiği parmak acımaz düsturu icabı yayınlamak zorundayız." şeklinde itirazlarını ifade etmiştir.⁶⁰

Her ne kadar kanun koyucu cevap ve düzeltme metninin "ilgili yazıdan" uzun olamayacağını belirtmiş ise de, aslında buradaki ilgili yazıdan uzun olamaz ibaresini, "yazının cevap ve düzeltme hakkı sahibiyile ilgili kısımdan uzun olamaz" şeklinde anlamak gerekir. Mademki kanun koyucu cevap ve düzeltmeye sebep olan eser ile cevap ve düzeltme hakkı arasında bir denge kurmak istemektedir, bu nedenle buradaki hükmü bu şekilde anlamak gerekir. Nitekim Yargıtay da bir kararında "... Tekzip metninin ilişkin olduğu yazının cevap vereni ilgilendiren kısmından fazla olamayacak biçimde düzenlenmesi zorunluluğuna da uyulmadığı gözetilmeden..." diyerek bu ilkeyi benimsediğini göstermiştir.⁶¹

Burada değinilmesi gereken önemli bir konu da sulh ceza hâkiminin cevap ve düzeltme metnine müdahale edip edemeyeceğidir. İleride anlatacağımız gibi, TRT kurumunun yayınlarına karşı cevap ve düzeltmeyi düzenleyen 2954 sayılı Kanun'un 27. maddesinde açıkça hâkimin cevap veya düzeltme metnine müdahale ederek metni değiştirebileceğini öngören bir düzenleme 5187 sayılı Basın Kanunu'nda bulunmamaktadır. Coşkun, 5187 sayılı Kanunda hâkimin metne müdahalesinin düzenlenmediğini, fakat kanunların özülüyle ve sözüyle yorumlanacağı kuralı gereği hâkimin cevap ve düzeltme metnine müdahil olabilmesi gerektiğini savunmuştur.⁶² Kanaatimiz-

⁵⁷ 5271 sayılı CMK madde 7/2 ile acele itiraz yolu kalktığı için, buradaki acele itiraz ibaresinden itiraza ilişkin hükümleri anlamak gerekir. İtiraz usulü ve inceleme mercileri hakkında bkz.: 5271 sayılı CMK madde 268.

⁵⁸ Güzel, a.g.e., s. 77.

⁵⁹ Anayasa.

⁶⁰ Guntay Şimşek, "Tekzibe Tekzip", *Haber Türk* gazetesi Ekonomi Eki, 07.05.2009, s. 4; (Çevrimiçi) <http://www.haberturk.com/yazarlar/guntay-simsek/-218482-cevap-ve-duzeltmedir>, 10 Ocak 2013.

⁶¹ Yargıtay 7'nci CD. E. 2006/17637, K. 2007/5752, T. 16.07.2007; Akt.: Tosun, Artuç, a.g.e., s. 563.

⁶² Sena Coşkun, a.g.t., s. 78-79.

ce, hâkim cevap ve düzeltme ile ilgili olarak, kanun metninden de anlaşılabilirliği gibi üç şekilde karar verebilecektir. Hâkim, ya cevap ve düzeltmenin yayınlanmasına veya yayınlanmamasına ya da kanuna aykırı yayımlandığı iddia ediliyorsa, kanuna uygun şekilde yayınlanmasına karar verebilir. Hâkim bunun dışında bir karar veremez. Örneğin, hâkim cevap ve düzeltme metninde bir suç unsuru bulmuş ise cevap ve düzeltmenin yayınlanmamasına karar verecektir. Cevap ve düzeltme metnine müdahale ederek suç unsurunu metninden çıkaramaz. Aksi bir sonuca varmak için, yani hâkimin metne müdahalesini kabul edebilmek için TRT kanunundakine benzer yasal bir düzenlemeye ihtiyaç vardır.

Üstünde durulması gerekli bir diğer husus ise, cevap ve düzeltmeye konu olan yayımdan dolayı ilgiliden özür dilenmesinin veya bu hususla ilgili olarak ilgilinin cevap ve düzeltme niteliğinde olmayan görüşlerine yer verilmesinin, cevap ve düzeltmeyi yayınlama zorunluluğunu ortadan kaldırıp kaldırmadığıdır. Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesinin bu konuya dair 12.2.2004 tarihli kararı dikkat çekicidir. Mahkeme, gazete tarafından ilgiliden özür dilendiğini ve görüşlerinin kamuoyuna aktarıldığını belirterek, cevap ve düzeltmenin yayınlanmasına gerek olmadığına hükmetmiştir. Kanaatimizce, mahkemenin bu kararı yerinde değildir; zira ilgilinin görüşünün gazete tarafından bir şekilde yayımlanmış olmasının cevap ve düzeltme hakkını ortadan kaldıracağı veya gereksiz kılacağı iddiası doğru kabul edilmemelidir. Cevap ve düzeltme hakkının kullanılması (aynı punto gibi) birtakım koşullara bağlanmıştır ve bu koşullar, hakkın kullanılmasıyla hedeflenen amaca ulaşılmasını sağlar. Bu koşulların varlığı olmaksızın tamamen gazetenin kendi iradesiyle yaptığı bu yayının, cevap ve düzeltmenin yerine geçmesi kabul edilemez.⁶³

d. Cevap ve Düzeltme Metninin Yayınlanmaması

Cevap ve düzeltmenin yayımlanmaması suçu, 5187 sayılı Kanun'unun 18. maddesinde⁶⁴ düzenlenmiş ve birtakım yaptırımlara

bağlanmıştır. Belirtelim ki, cevap ve düzeltmenin yayımlanmaması suçu bir basın suçudur. Doktrinde basın suçları çeşitli ayrımlara tabi tutulmuştur.⁶⁵ Yapılan bu ayrıma göre, cevap ve düzeltmenin yayımlanmaması suçu, basın düzenine karşı suçlar kapsamına girmektedir. Bu suçun oluşması için ise, cevap ve düzeltmenin yayımlanmasına ilişkin kesinleşmiş bir mahkeme kararı bulunmalıdır.

5187 sayılı Basın Kanunu'nda, 5680 sayılı Basın Kanun'undan farklı olarak, ilgilinin talebi üzerine, şekil ve şartlara uyulmadan cevap ve düzeltme yayımlanması cezalandırılmamaktadır. Şu hâlde, sadece hâkim kararına uymamak söz konusu olduğunda yaptırım uygulanmaktadır.⁶⁶

Belirtelim ki, kesinleşmiş hâkim kararına uymama, yayımlanmasına karar verilen cevap ve düzeltme yazısını hiç yayımlamama şeklinde olabileceği gibi, 14. maddede belirtilen süreler geçtikten sonra veya aynı maddenin birinci fıkrası hükmüne aykırı yayımlama şeklinde de olabilir.

lu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili on milyar liradan yüz elli milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Ağır para cezası, bölgesel süreli yayınlarda yirmi milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda elli milyar liradan az olamaz.

Sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili hakkında verilen ağır para cezasının ödenmesinden yayın sahibi, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili ile birlikte müteselsilen sorumludur.

Düzeltilme ve cevap yazısının yayımlanmaması veya 14 üncü maddenin birinci fıkrasında belirtilen şartlara uyulmaksızın yayımlanması hâllerinde hâkim ayrıca, masraflar yayın sahibi tarafından karşılanmak üzere, bu yazının tirajı yüz binin üzerinde olan iki gazetede ilân şeklinde yayımlanmasına da karar verir.

⁶³ İçel ve Ünver, basın suçlarını ikiye ayırmaktadır: basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlar ve basın düzenine karşı suçlar. Basılmış eserin içeriğine ilişkin suçları da kendi içinde "dar anlamda basın suçları" ve "basın yoluyla işlenen suçlar" olmak üzere ikiye ayırmaktadırlar. Dar anlamda basın suçları sadece basılmış eserle işlenebilen, başka bir eserle işlendiğinde cezalandırılmayan suçlardır. Basın yoluyla işlenen suçlar ise, her türlü araçla işlenmesi olanağı bulunan suçların fiilen basılmış eserle işlenmesidir. Basın düzenine karşı suçlar ise, kanunların basın faaliyetinin yürütülmesi yönünden koyduğu koşullara ve yüklediği yükümlülüklerle aykırı davranışlardan doğan suçlardır. (Bkz.: İçel-Ünver, a.g.e., s. 255, 256.)

⁶⁴ Madde 18: Düzeltme ve cevabın yayımlanmasına ilişkin kesinleşmiş hâkim kararlarına uymayan sorum-

⁶⁵ Altunç, a.g.t., s. 102.

⁶³ Altunç, a.g.t., s. 93-94.

⁶⁴ Madde 18: Düzeltme ve cevabın yayımlanmasına ilişkin kesinleşmiş hâkim kararlarına uymayan sorum-

5187 Sayılı Basın Kanunu, mülga 5680 Sayılı Basın Kanunu'na göre cevap ve düzeltmenin yayımlanmamasını daha ağır müeyyidelere bağlamıştır. Korunan hukuki menfaatin yargının otoritesi olması sebebiyle, mahkeme cevap ve düzeltmenin yayımlanmamasında sorumlu müdürün haklı sebebe dayanıp dayanmadığını göz önüne alamaz.⁶⁷

Sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili hakkında verilen adli para cezasının ödenmesinden yayın sahibi, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili ile birlikte müteselsilen sorumludur.

Hâkim karar verirken ilanın yayımlanacağı gazete isimlerini belirtmeyecektir. Bu hususta mahkeme Basın İlan Kurumuna yazı yazacaktır, aksi takdirde infaz sınırlanmış olur.⁶⁸ Hangi gazetenin yüz binin üzerinde tiraja sahip olduğunu, Basın İlan Kurumu belirleyecektir.⁶⁹

e. Cevap ve Düzeltme Metninin Yayımlanmasına İlişkin Yargı Kararının Cebri İcra Yolu İle İnfazı

Cevap ve düzeltme metninin yayımlanmasına ilişkin kesinleşmiş yargı kararının sorumlu müdür tarafından uygulanmaması durumunda, acaba sadece Basın Kanunu'nun 18. maddesindeki müeyyidelerin uygulanması yeterli olacak mıdır? Bir başka ifadeyle, 18. maddedeki müeyyideler, kararın infazını da kapsayıcı nitelikte midir? Kanaatimizce 18. madde, yargı kararının uygulanmaması ile bozulan basın düzenini yeniden tesis edici mahiyettedir; yoksa cevap ve düzeltme hakkını doğuran yayın ile oluşan ihlali ortadan kaldıracı nitelikte değil. Cevap ve düzeltmenin yayımlanmaması ile oluşan yayından kaçınma suçunun basın düzenine karşı suçlardan olması da bunu destekleyici niteliktedir; zira 18. madde ile uygulanan müeyyideler; cevap ve düzeltme hakkı

doğuran yayın sebebiyle değil, yargı kararı ile kesinleşen cevap ve düzeltme metninin yayımlanmaması suretiyle basının idari düzenini bozması sebebiyle öngörülmüştür. Sadece bu müeyyidelerle yetinilmesi durumunda, cevap ve düzeltme hakkı doğuran yayın ile oluşan hak ihlali müeyyidesiz kalmış olacaktır; buna ek olarak, yargı otoritesinin de zedeleneceği de açıktır. Şu hâlde, sorumlu müdür tarafından cevap ve düzeltme metnin yayımlanmaması durumunda, ilgili metnin yayımlanmasına ilişkin kesinleşmiş yargı kararının cebri icra yoluyla infaz edilmesinin kabulü gerekir. Bu durumda sorulması gereken soru ise bu tür bir infazın hukuken mümkün olup olmadığıdır ya da göreceğimiz üzere sorulabilecek en doğru soru belki de şudur: Cevap ve düzeltme metnine ilişkin kesinleşmiş yargı kararının cebri icra yolu ile infaz edilmesine *hukuken* bir engel var mıdır?

Bu soruya cevap vermeden önce, Adem Sözüer'in konuya ilişkin karar tahlilinden⁷⁰ de faydalanarak, cevap ve düzeltme metninin yayımlanmasına ilişkin kararın hukuki niteliğine açıklık getirelim:

Sözüer bahsi geçen karar tahlilinde, Yargıtay'ın konuya ilişkin 23.12.1998 tarihli kararını incelemiştir. İlgili kararda Tetkik Mercii Hâkimliği, Basın Kanunu'nda ceza mahkemesince verilen tekzip ilamları hakkında icrai takibata geçileceği hususunda bir açıklık bulunmadığı gerekçesiyle icra takibinin iptaline hükmetmiştir. Bu kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 12. Hukuk Dairesi ise cebri icranın ancak ekonomik değeri olan ve başkalarına devredilebilen mallar için mümkün olduğu ve ayrıca ilgili kararın yerine getirilmesinin durumunda müeyyidesinin Basın Kanunu'nda öngörülmüş bulunması gerekçesiyle Tetkik Mercii Hâkimliğinin kararını hukuka uygun bulmuştur.⁷¹

⁶⁷ Sahir Erman- Çetin Özek, *Açıklamalı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat*, 4. Baskı, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 239.

⁶⁸ Tosun-Artuç, a.g.e., s. 569.

⁶⁹ 195 sayılı Basın İlan Kurumu Teşkiline Dair Kanunun 34'üncü maddesi ilk fıkrası şu şekildedir: Madde 34: Resmî ilan verilecek mevkutelerin vasıfları: a) Münderecat, b) Sayfa sayısı ve ölçüsü, c) Kadro, ç) Fiili satış, d) En az yayın hayatı süresi, Bakımlarından ve uygun görülecek diğer yönlerden Basın-İlan Kurumu Genel Kurulunca tespit olunur.

⁷⁰ Adem Sözüer, "Cevap ve Düzeltme Metninin Yayımlanmasına İlişkin Yargı Kararı İcra Yoluyla İnfaz Edilebilir mi?", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, Beta Basım, C: 17, İstanbul, S: 1-2, 1997-1998, s. 373-391, (Çevrimiçi) <http://www.iudergi.com/tr/index.php/hukukmhb/article/viewFile/3118/2706>, 7 Ocak 2013.

⁷¹ Y. 12. HD, E. 1998/14067, K. 1998/14926, T. 23.12.1998; Akt.: Sözüer, a.g.m., s. 374.

Belirtelim ki; cevap ve düzeltme metninin yayımlanmasına ilişkin karara yönelik muhakeme, uyuşmazlığı esastan çözmeye yönelik değildir. Başka bir ifadeyle; buradaki inceleme yayının hukuka aykırı olup olmadığı değil, ilgilinin cevap ve düzeltme hakkını kullanmasına yönelik olarak ilgili kanunda öngörülen şartların bulunup bulunmadığının belirlenmesidir. Şu hâlde bahsi geçen karar, ceza yaptırımını niteliğinde bir karar olmayıp, yayının ilgili bakımından cevap ve düzeltme hakkını doğurduğunu tespit eden ve sorumlu müdüre ilgili metni yayımlama edimini yerine getirme zorunluluğu yükleyen bir karar olmaktadır.⁷² Bu durumda, cevap ve düzeltme kararının ilamların icrası yolu ile infaz edilmesi için kanunilik şartı arayan Tetkik Mercinin kararı, isabetsizdir; zira Anayasamızda⁷³ da düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesi, cezai nitelikteki hükümler için geçerlidir. Oysa yukarıda da belirttiğimiz gibi, konumuza ilişkin karar cezai nitelikte olmayan ve bir edimi içeren mahkeme ilamı niteliğindedir ve bu sebepten ki, bu kararın yerine getirilmesi için ayrıca bir düzenlemeye ihtiyaç yoktur; zira ilgili kurallar zaten İcra İflas Kanunumuzda düzenlenmiştir. Öte taraftan Yargıtay, cebri icranın ancak ekonomik değeri olan ve başkalarına devredilebilen mallar için mümkün olduğunu iddia etmiştir; ancak cebri icranın ekonomik değeri olmayan konularda da mümkün olduğu durumlar vardır.⁷⁴ Yargıtay bunun yanında, kararın yerine getirilmemesi durumunun müeyyidesinin Basın Kanununda öngörülmüş olduğunu iddia etmektedir ki, bu hususa ilişkin yukarıda belirttiğimiz gerekçeler sebebiyle, bu iddiayı da isabetli bulmuyoruz.⁷⁵

Cevap ve düzeltme metnine ilişkin kesinleşmiş yargı kararının niteliğine dair yaptığımız kısa açıklama neticesinde, asıl sorumuza gelelim; ilgili kararın cebri icra yolu ile infaz edilmesine hukuken bir engel var mıdır? Belirtelim ki, İİK hükümlerine göre⁷⁶ ilamların icrası

bakımından öncelikle bir ilamın⁷⁷ bulunması gerekir. İlamların ise hukuk, ceza veya idare mahkemelerince verilmesi mümkündür. Mahkeme ilamlarının icra yoluyla infaz edilebilmesi için o ilamın mutlaka bir hukuk mahkemesince verilmesine gerek yoktur.⁷⁸ İlamlı takip için aranan diğer bir şart ise ilamın bir edimi içermesi gerektirir.⁷⁹ Konumuz açısından bir değerlendirme yaparsak, ilamın ceza mahkemesince verilmesi ve ilgili ilamın bir edimi⁸⁰ içermesi dolayısıyla, cevap ve düzeltme metnine ilişkin kesinleşmiş yargı kararının cebri icra yolu ile infaz edilmesine hukuken herhangi bir engelin bulunmadığını görmek güç olacaktır.⁸¹

2. 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu

2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon (TRT) Kanununun "Düzeltilme ve Cevap Hakkı" başlıklı 27. maddesinde⁸² TRT'deki yayınlara

⁷⁷ Yargılama sonucunda mahkeme tarafından verilen karar yazılarak taraflara imzalı ve mühürlü olarak verilir. Bu yazıya "ilam" adı verilir.

⁷⁸ Ceza mahkemelerince tazminata veya yargılama giderlerine ilişkin kararlar ilamlı takip yolu ile infaz edilmektedirler.

⁷⁹ Ceza niteliğindeki bir hükmü içeren ilamlar, ilamlı icraya konu olamazlar.

⁸⁰ Cevap ve düzeltme metnini yayımlama edimi.

⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Sözüer, a.g.m., s. 384-390.

⁸² Madde 27: Yayınlarda bir kişinin haysiyet ve şerefine dokunulması veya kendisi ile ilgili olarak gerçeğe aykırı hususlar bulunması hâlinde; a) Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu, o kişinin yayın tarihinden başlayarak yedi gün içinde göndereceği düzeltme ve cevap metnini, Genel Müdürlüğe alınmasından başlayarak üç gün içinde yayınlamakla yükümlüdür. b) Bu düzeltme ve cevap metninde, yayının niteliğinin yukarıdaki fıkra kapsamına girdiği, yayında kendisine gerçeğe aykırı olarak bir husus atfedildiği veyahut şeref ve haysiyetine dokunulduğu veya gerçeğin ne olduğu kısaca açıklanır. Cevap ve düzeltme metni, cevap ve düzeltmeye esas olan yayının süresinin ilgili bölümünün süresini aşamaz. c) Düzeltme ve cevap metninin bu Kanun hükümlerine uygun olmaması veya suç niteliğindeki ifadeler taşıması veyahut yeni bir düzeltme ve cevap hakkı doğurur nitelikte olması hâlinde, Genel Müdürlük bu talebi reddettiğini, yayınlamakla yükümlü olduğu üç günlük sürenin bitiminden itibaren iki gün içinde ilgisine bildirir. d) İlgili, bu ret kararına karşı, iki gün içinde Ankara Sulh Ceza Hâkimliği nezdinde itiraz edebilir. Hak sahibi, itirazını, Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine gönderilmek üzere

⁷² Oysa 5187 sayılı Kanunun 18'inci maddesi uyarınca verilen kararlar, cezai niteliktedir.

⁷³ Bkz.: Anayasa, madde 38.

⁷⁴ Bkz.: "Bir işin yapılmasına veya yapılmamasına dair olan ilamlar" başlıklı İİK, madde 30.

⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Sözüer, a.g.m., s. 384-390.

⁷⁶ Bkz.: İİK, madde 24-41.

karşı kullanılabilir cevap ve düzeltme hakkı düzenlenmiştir. Doktrinde bazı yazarlar,⁸³ 3984 sayılı Kanun'un⁸⁴ cevap ve düzeltme hakkını, 2954 sayılı TRT Kanunu'ndan sonra yeniden düzenlediğinden ve 3954 sayılı Yasa bir sınırlama getirmediğinden, TRT yayınlarını da kapsayacağı, bu nedenle TRT Kanunu'nun 27. maddesinin uygulanamayacağını belirtmişlerdir. Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Keza ne mülga 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ne de 6112 sayılı Radyo ve Televiz-

yonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu açıkça bu şekilde bir mülgayı düzenlemiştir. Ayrıca TRT Kanunu, gerek 3984 gerekse 6112 sayılı Kanunlara göre daha özel bir alanı düzenlemektedir.

TRT yayınlarının şekli, cevap ve düzeltme hakkının doğması bakımından önemli değildir. Kanun herhangi bir kısıtlama getirmediği için, ön hazırlıktan geçen veya geçmeyen yayınlara, canlı veya canlı olmayan yayınlara karşı da cevap ve düzeltme hakkı kullanılabilir. Keza, yayının haber, yorum, eğlence türünde olması da sonucu etkilemez. Hatta doktrinde, TRT tarafından yayınlanmaları zorunlu bulunan yayınlara karşı da cevap ve düzeltme hakkının kullanılabilirliği ve bu yayınlardan TRT personelinin sorumlu tutulmamasının, kişilerin cevap hakkını ortadan kaldırmaması gerektiği belirtilmiştir. Zira cevap ve düzeltme hakkı, bir tür savunma hakkı olduğuna göre, yayını yapanın sorumluluğu ya da sorumsuzluğu ile ilgili değildir.⁸⁵

Kanunun 27. maddesinin birinci fıkrasında, cevap ve düzeltme hakkını kişilerin kullanabileceğinden, ikinci fıkrasında da özel hukuk tüzel kişilerinin kullanabileceğinden bahsetmiştir. Kanunun ayrıca özel hukuk tüzel kişilerinden bahsederken, kamu hukuku tüzel kişilerden bahsetmemesi bu hakkı kamu hukuku tüzel kişilerin kullanamayacağı anlamına gelmez.⁸⁶ Keza kişi tabiri hem gerçek kişileri hem de tüzel kişileri, tüzel kişi tabiri de hem özel hukuk tüzel kişilerini hem de kamu hukuku tüzel kişilerini kapsamaktadır. Tüzel kişiliğe sahip bulunmayan kuruluşlar yönünden ise, haysiyet veya şeref kırıcı ya da gerçeğe aykırı bir yayın söz konusu olduğu takdirde, bu kuruluşlardaki gerçek kişilerden yayına dolaylı biçimde hedef olanlar cevap ve düzeltme hakkını kendileri için kullanabilirler.⁸⁷

bulunduğu yer mahkemesine de verebilir. e) Ankara Sulh Ceza Hâkimi, en geç iki gün içinde düzeltme ve cevap metnini; suç niteliği olup olmadığı, yayın ile ilgili bulunup bulunmadığı, bu maddede yazılı şartlara uygun olup olmadığı, yeni bir düzeltme ve cevap hakkı doğurur nitelikte olup olmadığı ve süresi içinde Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna gönderilip gönderilmediği yönlerinden inceleyerek karar verir. Hâkim cevap veya düzeltme metninin aynen yayınlanmasına karar verebileceği gibi uygun göreceği değişiklikleri bizzat yaptıktan sonra yayınlanmasına da karar verebilir. Bu kararın birer örneği taraflara gönderilir. f) Taraflar, bu karara, kendilerine tebliğinden başlayarak iki gün içinde Ankara Asliye Ceza Hâkimliği nezdinde itiraz edebilirler. Bu itiraz ve karar hususlarında yukarıdaki (d) ve (e) bentleri hükümleri aynen uygulanır. g) Asliye Ceza Hâkiminin verdiği karar kesindir. Bu kararın Genel Müdürlüğe tebliğinden itibaren en geç iki gün içinde cevap ve düzeltmenin yayınlanması zorunludur. h) Düzeltme ve cevap hakkını kullanmadan ölen kimsenin bu hakkını mirasçıları birlikte veya bunlardan yalnız ilk başvurunu kullanabilir. i) Bu madde uyarınca ilgililere yapılacak tebligatlarda 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uygulanır.

Özel hukuk tüzel kişilerin gönderilecek düzeltme ve cevap metinleri hakkında da bu madde hükümleri uygulanır.

Bu Kanunun 19'uncu maddesi uyarınca yapılan yayınlar nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan fakat Hükümete dâhil olmayan siyasi partiler, düzeltme ve cevap hakkı taleplerini yayın tarihinden başlayarak üç gün içinde Ankara Sulh Ceza Hâkimliği nezdinde yaparlar. Bu talepler hakkında bu maddenin (d), (e) ve (f) bentleri hükümleri uygulanır.

Siyasi partilerin radyo ve televizyondan özel kanunları uyarınca yapacakları seçim propaganda konuşmaları ile bu Kanunun 18'inci maddesi uyarınca yayınlanan Hükümet bildirisini veya konuşmaları hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz.

⁸³ İçel-Ünver, a.g.e., s. 418, 419.

⁸⁴ 3984 sayılı kanun 03/03/2011 tarih ve 27863 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan 15/02/2011 tarih ve 6112 sayılı "Radyo Ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunun" 48'inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. 6112 sayılı Kanun ile doktrindeki görüşleri değiştirecek düzeyde yenilik yapılmadığı için, 3984 sayılı Kanun döneminde doktrinde belirtilen görüşler güncelliğini korumaktadır.

⁸⁵ İçel-Ünver, a.g.e., s. 383.

⁸⁶ Atilla Coşkun'a göre "Kişi tabiri hem gerçek hem de tüzel kişileri kapsamaktadır. Radyo ve televizyon yayıncılığı bakımından uluslararası hukuk metinlerindeki anlam da bu yöndedir. Nitekim Türkiye'nin taraf olduğu ve usulüne uygun olarak onaylanarak *Resmî Gazete*'de yayımlanan o nedenle iç hukuk kuralı niteliğinde sayılan Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi hiçbir ayırım yapmaksızın tüzel kişileri cevap hakkı sahibi yapmaktadır." diyerek aynı yönde görüş beyan etmiştir. Atilla Coşkun, a.g.e., s. 80-81.

⁸⁷ İçel-Ünver, a.g.e., s. 384.

TRT yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkını kullanmak isteyen kişi, yayın tarihinden başlayarak yedi gün içinde cevap ve düzeltme metnini, TRT Genel Müdürlüğüne göndermelidir. Buradaki yedi günlük süre hak düşürücü süredir.⁸⁸ Bu anlamda basın Kanunundaki iki aylık süreye ilişkin hususlar bu süre bakımından da geçerlidir.

TRT Kanunu'nun 27. maddesinin (e) bendine göre, "Ankara Sulh Ceza Hâkimi, en geç iki gün içinde düzeltme ve cevap metnini; suç niteliği olup olmadığı, yayın ile ilgisi bulunup bulunmadığı, bu maddede yazılı şartlara uygun olup olmadığı, yeni bir düzeltme ve cevap hakkı doğurur nitelikte olup olmadığı ve süresi içinde Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna gönderilip gönderilmediği yönlerinden inceleyerek karar verir. Hâkim cevap veya düzeltme metninin aynen yayınlanmasına karar verebileceği gibi uygun göreceği değişiklikleri bizzat yaptıktan sonra yayınlanmasına da karar verebilir. Bu kararın birer örneği taraflara gönderilir." Altunç'a göre, hâkim buradaki incelemesini cevap ve düzeltme metni üzerinde yapacak, başka bir ifadeyle hâkim, cevap ve düzeltme hakkının doğup doğmadığına bakamayacaktır.⁸⁹ Kanaatimizce, hâkim burada cevap ve düzeltme hakkının doğup doğmadığına da bakmalıdır. Her ne kadar kanunun lafzından Ankara Sulh Ceza Mahkemesinin sadece cevap ve düzeltme metnini inceleyebileceği ve sadece yukarıda belirtilen sebeplerle sınırlı olacak şekilde inceleyebileceği sonucuna varılabilirse de, aslında kanun metninde geçen cevap ve düzeltme metni ibaresini, "kanundaki koşullara uygun olup olmadığı" şartının gerçekleşip gerçekleşmediği bakımından "cevap ve düzeltme hakkı" olarak anlamak gerekir. Aynı şekilde, hâkimin önüne gelen dosyada cevap ve düzeltme hakkının doğup doğmadığı hususunu, örneğin "şeref ve haysiyete dokunan" ya da "gerçek dışı" bir yayın olup olmadığı hususunu inceleyemeyeceğini ileri sürmek, TRT'deki her türlü yayına karşı cevap ve düzeltme metni yayınlatılabilmesinin önünü açacaktır. Kanun koyucunun ise bunu amaçlamadığı ortadadır. Nitekim Ankara Sulh Ceza Mahkemesi de bir kararında "... yapılan yorum ve değerlendirmelerin,

muhatapı tahkir ve tezyif amacına yönelik bulunduğu, ...Kanunun 27. maddesindeki düzeltme ve cevap hakkını doğurduğu inancına varılmış olmakla tekzip talebinin kabulüne" diyerek cevap ve düzeltme hakkının doğup doğmadığını incelemiştir.⁹⁰

Kanunda belirtilmemiş olmakla birlikte, cevabın aynı yayın saatinde yayınlanması gerekir ve böylece, hakkın kullanılmasından beklenen yararın gereği ve hakkın kullanımına neden olan yayının, izleyicilerine ulaşabilme olasılığı artırılmış olacaktır.⁹¹

TRT Kanunu'nun 27. maddesinin son fıkrası, iki tür yayına karşı cevap ve düzeltme hakkının kullanılmayacağını belirtmiştir. Bunlardan biri; siyasi partilerin radyo ve televizyondan özel kanunları uyarınca yapacakları seçim propaganda konuşmaları, diğeri ise TRT Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca yayınlanan hükümet bildirisi veya konuşmalarıdır.

TRT Kanunu'na göre, düzeltme ve cevap hakkını kullanmadan ölen kimsenin bu hakkını mirasçıları birlikte kullanabilecekleri gibi, mirasçılardan yalnız ilk başvurunu da kullanabilir.

Basın Kanunu'nun aksine, TRT Kanunu cevap ve düzeltmenin kesinleşmiş hâkim kararına rağmen yayınlanmaması durumunda özel bir ceza hükmü getirmemiştir. Bu durumda doktrinde de kabul edildiği gibi, haklı olarak meseleye genel esaslar çerçevesinde bakmak gerekecektir.⁹² TRT; devlet eliyle kurulan, ka-

⁸⁸ Atilla Coşkun, a.g.e., s. 84.

⁸⁹ Altunç, a.g.t., s. 116.

⁹⁰ Konuyla ilgili Ankara Sulh Ceza Mahkemesinin 21.3.1994 tarih ve 1994/2 sayılı kararında, "Tekzibe konu yayında Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın 12 Eylül 1980'den sonraki dönemde yargılanarak delil yetersizliğinden beraat ettiği açıklanması ile yetinilmeyip, dava konusu olayla ilgili olarak program sunucularının normal haber sınırlarını aşarak birtakım özel yorumlar getirdiklerini, yapılan bu yorum ve değerlendirmelerin, muhatapı tahkir ve tezyif amacına yönelik bulunduğu, kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğu, bu tür yayınlara, 2954 sayılı TRT Kanununun yayın esaslarını içeren 5. maddesinin (j) ve (m) bentlerine aykırı hareket edildiği, böylece aynı Kanunun 27'inci maddesindeki düzeltme ve cevap hakkını doğurduğu inancına varılmış olmakla tekzip talebinin kabulüne, düzeltme ve cevap metninin aynı programda ve aynı saatte, aynen ve tamamen yeniden yayınlanmasına karar verildi." Akt.: Sena Coşkun, a.g.t., s. 102, dph.: 152.

⁹¹ Sena Coşkun, a.g.t., s. 103.

⁹² Altunç'a göre "TRT yayınlarında cevap ve düzeltmenin yayımlanmaması hâlinde, bununla ilgili özel bir

mu tüzel kişiliğine sahip ve kamu hizmeti gören bir kurumdur. TRT personeli de devlet memuru statüsündedir.⁹³ TRT bu anlamda idari bir kurumdur. Anayasanın 138/son⁹⁴ maddesine göre idare, mahkeme kararlarına uymak zorunda olup, ayrıca mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez. TRT de idari bir kuruluş olarak mahkeme kararlarına anayasanın bu hükmüne göre uymak yükümlülüğü altında olduğuna göre, cevap ve düzeltmenin yayınlanmasına ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararına uygun davranmayan TRT personeli, kendisine anayasa ile verilen bu görevini yerine getirmemiş olacaktır. İşte burada kesinleşmiş mahkeme kararını uygulamayan TRT personeli şartları varsa 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 257. maddesinde düzenlenen "Görevi Kötüye Kullanma" suçunu işlemiş olacaktır. Sorumlunun kim olduğu noktasında da 2954 sayılı Kanun'da açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Genel Müdürlük sadece genel müdürü değil, teşkilatın tamamını kapsayacak bir yapılanmayı ifade etmektedir. Dolayısıyla sorumlu kişi, Ceza Kanunu'nun genel ilkelerine göre tespit edilecektir.⁹⁵

3. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un "Düzeltilme ve Cevap Hakkı" başlıklı 18. maddesinde⁹⁶ özel radyo ve televizyonlara karşı cevap ve düzeltme hakkı düzenlenmiştir.

düzenleme mevcut değildir. o vakit, yapılması gereken meseleye genel esaslar çerçevesinde çözüm bulmaya çalışmaktır." Altunç, a.g.t., s. 118.

⁹³ 2954 sayılı kanunun 50/1 maddesi şu şekildedir. Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu personeli aşağıda düzenlenen hükümler dışında kamu iktisadi kuruluşlarının personel rejimine tabidir.

⁹⁴ Anayasanın 138/son maddesi şu şekildedir; "Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Sena Coşkun, a.g.t., s. 105.

⁹⁶ Madde 18: (1) Gerçek ve tüzel kişiler, kendileri hakkında şeref ve haysiyetlerini ihlâl edici veya gerçeğe

Mülga 3984 sayılı Kanun'a göre cevap ve düzeltme hakkı "kişilik haklarına saldırı teşkil eden yayınlar ile gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen yayınlara karşı" kabul edilmişti. Bu düzenleme, doktrinde cevap ve düzeltme hakkını düzenleyen Anayasanın 32. maddesindeki düzenlemeye aykırı olduğu gerekçesi ile haklı olarak, eleştirilmekteydi.⁹⁷ Anayasanın

aykırı yayın yapılması hâlinde, yayın tarihinden itibaren altmış gün içinde, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamak ve suç unsuru içermemek kaydıyla, düzeltme ve cevap yazısını ilgili medya hizmet sağlayıcıya gönderir. Medya hizmet sağlayıcılar, hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç yedi gün içinde, cevap ve düzeltmeye konu yayının yapıldığı saatte ve programda, izleyiciler tarafından kolaylıkla takip edilebilecek ve açıkça anlaşılacak biçimde düzeltme ve cevabı yayınlar. Düzeltme ve cevap hakkı doğuran programın yayından kaldırıldığı veya yayınına ara verildiği durumlarda, düzeltme ve cevap hakkı, yedi günlük süre içinde anılan programın yayın saatinde kullanılır. Düzeltme ve cevaba, buna neden olan yayın belirtilir. (2) Düzeltme ve cevabın birinci fıkrada belirtilen süre içinde yayınlanmaması hâlinde bu sürenin bitiminden; birinci fıkrada hükümlerine aykırı şekilde yayınlanması hâlinde düzeltme ve cevabın yayınlandığı tarihten itibaren on gün içinde ilgili kişi, mahkemeden cevap ve düzeltmenin birinci fıkrada hükümlerine uygun olarak yayınlanmasına karar verilmesini isteyebilir. Yetkili ve görevli mahkeme; başvuru sahibinin ikamet ettiği yerdeki sulh ceza mahkemesi, başvuru sahibinin yurt dışında ikamet etmesi hâlinde Ankara Sulh Ceza Mahkemesidir. (3) Sulh ceza hâkimi, istemi üç gün içinde duruşma yapmaksızın karara bağlar. Bu karara karşı tebliğden itibaren yedi gün içinde yetkili asliye ceza mahkemesine itiraz edilebilir. Asliye ceza mahkemesi itirazı üç iş günü içinde inceleyerek kesin karara bağlar. (4) Hâkim tarafından düzeltme ve cevabın yayınlanmasına karar verilmesi hâlinde, birinci fıkradaki yedi günlük süre, sulh ceza hâkiminin kararına itiraz edilmemişse kararın kesinleştiği tarihten; itiraz edilmişse asliye ceza mahkemesi kararının tebliği tarihinden itibaren başlar. (5) Düzeltme ve cevap hakkına sahip olan kişinin bu hakkı kullanmadan ölmesi hâlinde, bu hak mirasçılardan biri tarafından kullanılabilir. Bu durumda, ölümün altmış günlük düzeltme ve cevap hakkı süresi içinde gerçekleşmiş olması kaydıyla, kalan düzeltme ve cevap hakkı süresine otuz gün ilâve edilir. (6) Gerçek ve tüzel kişilerin kişilik haklarını ihlâl eden yayın hizmetlerinden doğan maddi ve manevi zarardan dolayı, medya hizmet sağlayıcı kuruluş ile birlikte programın yapımcısı müştereken ve müteselsilen sorumludur. (7) İlgili kişi birinci fıkrada belirtilen cevap ve düzeltme hakkını, aynı süreler içinde doğrudan sulh ceza mahkemesinden isteyebilir.

⁹⁷ İçel ve Ünver, 3984 sayılı kanundaki "Kişilik hakkına saldırı" koşulunu "haysiyet ve şerefe aykırılık" olarak sınırlayarak uygulamak gerektiği görüşünde idiler.

32. maddesi "kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması" hâlinde cevap ve düzeltme hakkının doğacağını belirtmekte iken; 3984 sayılı Kanun "kişilik hakları" tabirini kullanarak "haysiyet ve şerefe dokunma"dan çok daha geniş bir ölçüt kabul etmekteydi. Ayrıca 3984 sayılı Kanun "gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen" tabirini kullanarak, sanki gerçeği belirleme konusunda sübjektif sistemi kabul ettiği izlenimini uyandırmaktaydı.⁹⁸ 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinde, gerçek ve tüzel kişilere, kendileri hakkında şeref ve haysiyetlerini ihlâl edici veya gerçeğe aykırı yayın yapılması hâlinde cevap ve düzeltme hakkını tanınarak, hem anayasanın 32. maddesine uygun hem de 5187 sayılı Basın Kanunu ve 2954 sayılı TRT Kanunu'na paralel bir düzenleme getirmiştir.⁹⁹

6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinde, gerçek ve tüzel kişilerden bahsedilmiştir. Tüzel kişi tabirinden, hem özel hukuk tüzel kişilerinin hem de kamu hukuku tüzel kişilerinin anlaşılması gerekir.

Belirtelim ki, mülga 3984 sayılı Kanun'da, mirasçılardan bu hakkı kullanabileceklerine ilişkin bir hüküm bulunmamaktaydı. 6112 sayılı Kanun bu eksikliği gidermiştir. Burada dikkat edilmesi gereken bir husus olarak, mirasçılardan bu hakkı kullanabilmesi için ölen için cevap ve düzeltme hakkının doğmuş olması gerekir.

Kanun koyucu, mülga Kanundaki 10 günlük süreyi 60 gün olarak düzenleyerek cevap ve düzeltme hakkının kullanımını kolaylaştırdığı gibi, yine 5187 sayılı Kanun ile paralel bir düzenleme getirmiştir. Ayrıca, 6112 sayılı Kanun 3984 sayılı Kanun'dan farklı olarak, cevap ve düzeltme hakkı sahibine, isterse doğrudan cevap ve düzeltme hakkının yayınlanması için yargıya başvurma olanağının yanı sıra, cevap ve düzeltmeyi medya hizmet sağlayıcısına göndererek ondan da cevap ve dü-

zeltmenin yayınlanmasını isteyebilme olanağını vermiştir. Böyle ikili bir sistem, cevap ve düzeltme hakkını düzenleyen diğer kanunlarda bulunmamaktadır.

6112 sayılı Kanun'un 25. maddesi ile medya hizmet sağlayıcılarına, yaptıkları her yayının kaydını bir yıl süreyle muhafaza etme yükümlülüğü getirilmiştir. Gerçek ve tüzel kişiler yapacakları işlemlere esas olmak üzere bu süre içinde yazılı olarak RTÜK'e başvurmak ve RTÜK'çe belirlenecek ücreti ödemek suretiyle yayın kaydından bir kopya alabilirler. İlgili görüntü ya da ses bant kayıtlarının bir kopyasının saklanmaması veya yayıncı kuruluşun bir kopyasını RTÜK'e göndermemesi gibi durumlarda, ilgilinin doğrudan kendisinin tespit ettiği ve doğruluğu anlaşılan yayın bantları kanıt sayılabilmektedir.¹⁰⁰

Belirtmek gerekir ki, mülga 3984 sayılı Kanun'a göre, mahkeme kararının ilgili kuruluşa tebliğ edildiğinin ertesi günü cevap ve düzeltme yayınlanmak zorundaydı. Yayın için çok kısa bir süre öngören mülga Kanun yerine, yedi günlük süre getiren 6112 sayılı Kanun'daki düzenleme, daha doğru bir düzenleme olmuştur.

6112 sayılı Kanun cevap ve düzeltmenin yayınlanmaması veya kanuna uygun şekilde yayınlanmaması durumunda adli anlamda özel bir cezai hüküm getirmemiştir. Buna rağmen, cevap ve düzeltmenin yayınlanmamasının tamamen yaptırımsız olduğu söylenemez; zira 6112 sayılı Kanun'un 8. maddesinde¹⁰¹, radyo ve televizyonların uymaları ge-

İçel-Ünver, a.g.e., s. 420. Benzer görüş için bkz.: Sena Coşkun, a.g.t., s. 109-110.

⁹⁸ Benzer görüş için bkz.: Altunç, a.g.t., s. 122.

⁹⁹ 6112 sayılı kanunun 18'inci maddesinin gerekçesinde de bu durum; "madde ile düzeltme ve cevap hakkı anayasanın 32'nci maddesi ve uluslararası sözleşmeler esas alınarak yeniden düzenlenmiştir" denilerek izah edilmiştir.

¹⁰⁰ Kartal 2'nci Sulh Ceza Mahkemesinin 04.10.1994 tarih ve 1994/165 Müteferrik sayılı kararı ve Kartal 3'üncü Sulh Ceza Mahkemesi'nin 09.11.1994 tarih ve 1994/132 Müteferrik sayılı kararı, Akt.: Atilla Coşkun, a.g.e., s. 93.

¹⁰¹ 6112 sayılı Kanununun 8'inci maddesi şu şekildedir: "(1) Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkrada yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar. Yayın hizmetleri; a) Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı olamaz. b) İrk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz. c) Hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına aykırı olamaz. ç) İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira

reken “yayın hizmet ilkeleri” belirlenmiştir. Bu

niteliğinde ifadeler içeremez. d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz. e) Irk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, özürllülük, siyasi ve felsefi düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez. f) Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz. g) Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz. ğ) Çocuklara, güçsüzlere ve özürllülere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez. h) Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz. ı) Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; oluşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, oluşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz; haberin verilisinde abartılı ses ve görüntüye, doğal sesin dışında efekt ve müziğe yer verilemez; görüntülerin arşiv veya canlandırma niteliği ile ajanslardan veya başka bir medya kaynağından alınan haberlerin kaynağının belirtilmesi zorunludur. i) Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilân edilemez veya suçluymuş gibi gösterilemez; yargıya intikal eden konularda yargılama süresince, haber niteliği dışında yargılama sürecini ve tarafsızlığını etkiler nitelikte olamaz. j) Haksız çıkarılara hizmet eden ve haksız rekabete yol açan unsurlar içeremez. k) Siyasî partiler ve demokratik gruplar ile ilgili tek yönlü veya taraf tutar nitelikte olamaz. l) Genel sağlığa, çevrenin ve hayvanların korunmasına zarar verecek davranışları teşvik edemez. m) Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez. n) Müstehcen olamaz. o) Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır. ö) Bilgi iletişim araçları yoluyla yarışma veya lotarya içeremez, dinleyici ve seyircilere ikramiye verilemez veya ikramiye verilmesine aracılık edemez. p) Medya hizmet sağlayıcı tarafından yapılan veya yaptırılan anket ve kamuoyu yoklamalarının, hazırlık aşamasından sonuçların ilânına kadar noter nezaretinde gerçekleştirilmesi zorunludur. r) Kişileri fal veya batıl inançlar yoluyla istismar edemez. s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez. ş) Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz. (2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz. (3) İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.”

ilkelerden bazıları cevap ve düzeltme hakkı bakımından çok önemlidir. Kesinleşmiş bir mahkeme kararına rağmen medya hizmet sağlayıcısı, cevap ve düzeltmeyi yayınlamazsa, bahsetmiş olduğumuz 8. maddedeki birçok ilkeyi ihlal etmiş olacaktır. 6112 sayılı Kanun’un 32. maddesinde ise, aynı Kanunun 8. maddesindeki ilkelerinin ihlali durumunda “idari yaptırımlar” düzenlenmiştir. Cevap ve düzeltmenin yayınlanmaması durumunda başta 8. maddenin “o” bendi olmak üzere yukarıda bahsedilen birçok bentteki ilke ihlal edilmiş olduğundan, 32. maddedeki idari yaptırımlar ilgili kuruluşa uygulanabilecektir.

4. 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun

5651 sayılı Kanun’da, öncelikle dikkat edilmesi gereken husus olarak, aslında bu kanun ile iki ayrı hakkın düzenlenmiş olmasıdır. Bunlardan birincisi “kendisine ilişkin içeriğin yayından çıkarılması” hakkıdır. Bu hak, cevap ve düzeltme hakkından ayrı ve yeni bir hak olmakla birlikte internet ortamının niteliği gereği cevap ve düzeltme hakkı ile birlikte tanınması ve düzenlenmesi şarttır. İkinci hak ise cevap hakkıdır. Her ne kadar madde başlığında yalnızca cevap hakkından bahsedilmiş ise de cevap hakkından “cevap ve düzeltme hakkını” anlamak gerekir.¹⁰²

5651 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinin birinci fıkrasında, “İçerik nedeniyle hakları ihlâl edildiğini iddia eden kişi” tabiri kullanılmıştır. Güzel’e göre, “kişinin hakları” tabirinden “kişilik haklarının” anlaşılması gerekir.¹⁰³ Kanaa-

¹⁰² Çiftçi’ye göre; söz konusu maddenin kenar başlığında ve metninde sadece “cevap hakkı” ibaresi mevcut olup, ayrıca “düzeltme hakkı”na yer verilmemiştir. İnternet yayınlarında da “cevap hakkı” kadar “düzeltme hakkı” da kullanılabilir. Bu bakımdan, yapılacak kanun değişikliği ile madde kenar başlığına ve metnine açıkça “cevap ve düzeltme hakkı” ibaresi getirilmelidir. Bkz.: Ahmet Çiftçi, Bilgi Üniversitesi ve İnternet Teknolojileri Derneği tarafından İstanbul’da 12-13 Aralık 2009 tarihlerinde düzenlenen XIV. Türkiye’de İnternet Konferansında sunulan bildiri, s. 3.

¹⁰³ “...Hakları ibaresi ile kişilerin, kişilik hakkından dolayı sahip olduğu her türlü hak olarak anlamak maddenin

timizce de ilgili madde hükmünde “kişinin hakları” tabiri ile “kişilik haklarının” anlaşılması gerekir. Şu hâlde, 5651 sayılı Kanun’da getirilen “İçerik nedeniyle hakları ihlâl edildiğini iddia eden kişi” tabiri anayasa ile getirilen “kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması” ölçütlerinden çok daha geniş olup, Anayasanın 32. maddesine açıkça aykırıdır.¹⁰⁴

Sürelî yayınların internette yayınlanmaları hâlinde, cevap ve düzeltme hakkının bunlara karşı kullanılıp kullanılmayacağı önem arz etmektedir. Gazete ve dergilerin internet sayfalarındaki yayınlara karşı da cevap ve düzeltme hakkı kullanılabilirdir. Bu durumda ise 5651 sayılı Kanun ve 5187 sayılı Kanun hükümlerinden hangisinin uygulama alanı bulacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Çiftçi’ye göre, elektronik yayın ve kitle iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucu, sürelî yayınların artık internet sayfaları olduğuna ve pek çok bakımdan bunların sürelî yayının (gazete veya dergi) özelliklerini taşıdıklarına göre, bu konuda Basın Kanunu’nun 14. maddesi uygulanmalıdır.¹⁰⁵ Ancak belirtmek gerekir ki, yazının bu düşüncesine katılmak mümkün değildir. İnternet ortamında yapılan ve anonim hitap eden bu tür yayınlara karşı da cevap ve düzeltme hakkı 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 14. maddesine göre değil, 5651 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesine göre kullanılabilir. Aksi bir düşünce hem Kanunun 9’uncu maddesinin lafzına aykırı olacak, hem de hakkı ihlâl edilen kişilerin “içeriğinin yayından çıkarılması” talebinde bulunamamalarına sebebiyet verecektir.

5651 sayılı Kanun’un 9/1 maddesinde “içerik nedeniyle hakları ihlâl edildiğini iddia eden kişi” tabiri kullanılmıştır. Bu sebeple, bu hakkı hem gerçek hem de kamu ve özel hukuk tüzel kişilerinin kullanabileceğini söylemek mümkündür.

düzenleme gayesine ve ruhuna uygun bir yorum teşkil edecektir.” Bkz.: Güzel, a.g.e., s. 118.

¹⁰⁴ Çiftçi’ye göre, “İçerik nedeniyle hakları ihlâl edildiğini iddia eden kişi” ibaresinin, iki şartı da barındıracak ve ifade edecek şekilde, “İçerik nedeniyle şeref ve haysiyetine dokunulan kişi veya içerikte kendisi ile ilgili gerçeğe aykırı ifadeler bulunan kişi” olarak anlaşılması gerekir. Bkz.: Ahmet Çiftçi, a.g.m., s. 3.

¹⁰⁵ Çiftçi, a.g.m., s. 4.

Belirtelim ki, internet ortamında yapılan yayınlara karşı hakkın kullanılması için hak düşürücü bir süre öngörülmemiştir. İnternet ortamındaki yayın erişilebilir olduğu müddetçe bu hak kullanılabilir.¹⁰⁶ Her ne kadar içerik ve yer sağlayıcıya başvuru için bir süre öngörülmemişse de yargıya başvuru için süre düzenlemesi mevcuttur. Talebin içerik ve yer sağlayıcıya ulaştığı tarihten itibaren iki gün içinde yerine getirilme zorunluluğu olduğundan bu talep bu süre içinde yerine getirilmediğinde reddedilmiş sayılır ve bu aşamada on beş gün içinde yerleşim yeri sulh ceza mahkemesine başvuru süresi başlamaktadır. Bu sürenin hak düşürücü süre olmasından dolayı kaçırılması hâlinde yanlış içeriğin yayında kalma riski ile kişinin karşılaşabileceğini söylemekte fayda vardır.¹⁰⁷

5651 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinin 4. fıkrasına göre, “Sulh ceza hâkiminin kararını bu maddede belirtilen şartlara uygun olarak ve süresinde yerine getirmeyen sorumlu kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İçerik veya yer sağlayıcının tüzel kişi olması hâlinde, bu fıkra hükmü yayın sorumlusu hakkında uygulanır.” Maddede sorumlu kişiden bahsedilmektedir; sorumlu kişi ceza hukukunun prensiplerine göre belirlenecektir. İçerik veya yer sağlayıcının tüzel kişi olması hâlinde, bu fıkra hükmü yayın sorumlusu hakkında uygulanacaktır.

SONUÇ

Cevap ve düzeltme hakkı, kitle iletişim araçları ile haklarında şeref ve haysiyeti ihlâl edici veya gerçeğe aykırı yayım yapılan kişilerin belli koşullar dâhilinde kullandıkları, aynı kitle iletişim aracı ile cevap veya düzeltmeyi yayımlama, içeriğini yayından kaldırma imkânını ücretsiz olarak sağlayan hızlı ve etkin bir korumadır. Hakkın kullanılmasıyla toplumun gerçekleri öğrenmesi ve kamuoyunun oluşumuna etkisi olması dolayısıyla bu hak,

¹⁰⁶ Çiftçi’ye göre “...İnternet ortamında yapılan yayınlara karşı kanunda bir süre öngörülmemiştir. Bunun anlamı, cevap ve düzeltme hakkının doğumuna yol açan internet ortamındaki yayının herhâlde mevcut olması yani erişilebilir olmasıdır.” Bkz.: Çiftçi, a.g.m., s. 5.

¹⁰⁷ Abdullah Güzel, a.g.e., s. 117.

kamusal nitelikte; ancak kitle iletişim aracı ile yapılan yayım neticesinde ihlal olan hakları koruması dolayısıyla da bahsi geçen hak, kişisel niteliktedir. Bu yönleriyle cevap ve düzeltme hakkı, hem kamu hem de özel hukuk alanına giren, kendisine özgü [sui generis] nitelikte bir haktır.

Anayasada cevap ve düzeltme hakkı, temel hak ve ödevlerden birisi olarak düzenlenmiştir. Bunun sonucu olarak cevap ve düzeltme hakkı kanun hükmünde kararnameyle düzenlenememekte (Anayasa, madde 91), ancak anayasada belirtilen sebeplerle ve kanunla sınırlandırılabilir (Anayasa, madde 13).¹⁰⁸ 1982 Anayasası'nda, 1961 Anayasası'ndan farklı olarak, hakkın sürüncemede bırakılmasını engellemek amacıyla cevap ve düzeltme metninin hâkim tarafından yayımlanmasına ilişkin "en geç yedi günlük" bir süre öngörülmüştür. Ayrıca belirtmek gerekir ki; anayasal bir hak olan cevap ve düzeltme hakkı, mutlak nitelikte bir hak değildir. Başka bir ifadeyle, gerek anayasada gerekse de kanunlarda hakkın doğması birtakım koşullara bağlanmıştır. Bunlardan biri, ilgili yayının kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici nitelikte olmasıdır. Buna göre, yayın gerçek bilgilere bile dayalı olsa, hakkında şeref ve haysiyeti ihlal edici nitelikte yayın yapılan kişi açısından cevap ve düzeltme hakkı doğacaktır. Hakkın doğacağı bir başka koşul ise ilgili kişi hakkında gerçeğe aykırı yayım yapılması hâlidir. Burada asıl önem teşkil eden nokta ise gerçeğe aykırılığın tespitidir. Geçtiğimiz bölümlerde bahsettiğimiz üzere, istikrarlı Yargıtay kararlarında da belirtildiği şekilde, gerçekliğin tespitinde objektif kıstas uygulanmakta ve görünen gerçek, hükme esas alınmaktadır.

İşte tam da bu noktada, önem kazanan bir husus olarak cevap ve düzeltme hakkının kullanılmasının diğer hukuki yollarda yarışıp yarışmadığı sorunu karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği gibi, Yargıtay'ın bu hususta birbiriyle çelişen, her iki yönde kararları vardır. Hâlbuki görünen gerçeğin hükme esas alındığı cevap ve düzeltme hakkına ilişkin yargılamanın, maddi gerçeğin araştırıldığı diğer yargılamaların yerine kabul edilmesi mümkün olmamalıdır. Cevap ve düzeltme hakkı, hak sahibine aynı kitle

iletişim aracıyla *en kısa sürede* cevap verme olanağı tanıyarak hak sahibi hakkında yapılan yayımın etkinliğini azaltmayı amaçladığından, görünen gerçeğin araştırılması amaca uygundur. Ancak özel bir amaca hizmet eden böyle bir yargılama ile yetinilmesi, hukuk devleti ilkesi ile bağdaşır nitelikte değildir; zira cevap ve düzeltme metnini yayımlamasına karar verilen sorumlu müdürün, hakkını maddi gerçeğin araştırıldığı yargı alanlarında aramasına müsaade edilmesi gerekir. Bu sebeple, hukuken engel bulunmayan bu husus, Yargıtay kararları ile de desteklenmesi gerekir.

Cevap ve düzeltme hakkı ile ilgili olmak üzere uygulamadaki problemlerden en önemlisi ise, cevap ve düzeltme metninin yayımlanmasına ilişkin kesinleşmiş yargı kararlarının cebri icra yoluyla infaz edilmesi meselesidir. İlgili bölümde de bahsettiğimiz üzere, bu yola başvurmak hususunda hukuken bir engel bulunmamaktadır; aksine, cevap ve düzeltme hakkından beklenen yararın gerçekleşmesi ve yargı otoritesinin sarsılmaması için ilgili karar, İİK hükümleri çerçevesinde cebri icra yolu ile infaz edilmelidir. Şu hâlde, kişilik hakkını koruyan ve bunun yanında kamusal niteliği de haiz olan cevap ve düzeltme hakkının etkin bir şekilde kullanılması sağlanmış olacaktır. Bu durum, ilgilinin ölümü hâlinde dahi cevap ve düzeltme hakkının kullanılmasının yollarını düzenleyen kanunlarımız ile de paralel bir uygulama tesis edecektir.

Kaynakça

- Altunç, Mehmet Sinan; "**Cevap ve Düzeltme Hakkı**", Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2004, (Çevrimiçi) <http://www.belgeler.com/blg/204e/cevap-ve-dzeltme-hakki-le-droit-de-reponse-et-de-rectification>, 7 Ocak 2013.
- Aydön, Zafer; **Türk Pozitif Hukukunda Cevap ve Düzeltme Hakkı**, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adalet Hizmetleri Yüksek Lisans Programı, Uzmanlık Projesi, İstanbul, 2011.
- Coşkun, Atilla; **Gazete Radyo ve Televizyon Yayınlarında Cevap Hakkı**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- Coşkun, Sena; "**Cevap ve Düzeltme Hakkı ve Yeni Boyutları**", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler

¹⁰⁸ Bkz.: A.y.

- Enstitüsü Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Master Tezi), Ankara, 2006, (Çevrimiçi) <http://www.belgeler.com/blg-stj/cevap-ve-dzeltme-hakki-ve-yeni-boyutlari-right-to-reply-and-rectification-and-new-dimensions>, 7 Ocak 2013.
- Çiftçi, Ahmet; *Tarihlerinde Düzenlenen XIV. Türkiye’de İnternet Konferansında Sunulan Bildiri*, Bilgi Üniversitesi ve İnternet Teknolojileri Derneği Konferansı, İstanbul, 12-13 Aralık 2009.
- ; “3445 sayılı Kanunla Değiştirilen Basın Kanununun 19. Maddesine Göre Yazılı Basında Cevap ve Düzeltme Hakkı”, AÜHFD, Ankara, AÜHF Yayını, C: 42, S: 1-4, 1991-1992, s. 47-80, (Çevrimiçi) <http://auhfd.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1991-1992-42-01-04/AUHF-1991-1992-42-01-04-Ciftci.pdf>, 7 Ocak 2013, s. 47-80.
- Danişman, Ahmet; “Cevap ve Düzeltme Hakkı”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Konya, Selçuk Üniversitesi Basımevi, C: 2, S: 2, Ocak-Haziran 1989, s. 109-132, (Çevrimiçi) http://www.hukuk.selcuk.edu.tr/images/linli_dos/dergi/cilt_2_sayi_2.pdf, 7 Ocak 2013.
- Dönmezer, Sulhi; *Basın ve Hukuku: Genel Prensipler - Basın Hürriyeti - İdari Rejim - Ceza Rejimi*, 4. Baskı, Sulhi Garan Matbaası Koll. Şti., İstanbul, 1976.
- Erman, Sahir-Özek, Çetin; *Açıklamalı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat*, 4. Baskı, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Güzel, Abdullah; *Cevap ve Düzeltme Hakkı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.
- İçel, Kayıhan; “Cevap ve Düzeltme Hakkı Yönünden ‘İlgi’ ve ‘Gerçeğe Aykırılık’ Koşulları”, İÜHF, C: 42, S: 1-4, 1977, s. 717-724.
- İçel, Kayıhan-Ünver, Yener; *Kitle Haberleşme Hukuku: Basın-Radyo-Televizyon-Sinema-Video-İnternet*, Yenilenmiş 8. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2009.
- Kılıçoğlu, Ahmet; *Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk*, Güncelleştirilmiş 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.
- Ongun, Coşkun; “Cevap ve Düzeltme Hakkı”, THD, S: 16, Aralık 2007.
- Özel, Cevat; *Kitle İletişim Araçları ve Kişilik Haklarının Korunması*, 1. Basım, Arion Yayınevi, İstanbul, 2003.
- Özel, Sibel; *Uluslararası Alanda Medya ve İnternetteki Kişilik Haklarının Korunması*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Sözüer, Adem; *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1996.
- Sözüer, Adem; “Cevap ve Düzeltme Metninin Yayınlanmasına İlişkin Yargı Kararı Cebri İcra Yoluyla İnfaz Edilebilir mi?”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ’a Armağan, İstanbul, Beta Basım, C: 17, S: 1-2, 1997-1998, (Çevrimiçi) <http://www.iudergi.com/tr/index.php/hukukmh/b/article/viewFile/3118/2706>, 7 Ocak 2013.
- Sözüer, Adem-İzzet Özgenç, “Basın Hürriyeti Kavramı, Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Sorumluluk Rejimi İle Cevap ve Düzeltme Hakkı Üzerine Düşünceler” *Yeni Türkiye*, S: 11, Eylül- Ekim 1996.
- Şimşek, Güntay; “Tekzibe Tekzip,” *Haber Türk* gazetesi Ekonomi Eki, 07.05.2009, s. 4; (Çevrimiçi) <http://www.haberturk.com/yazarlar/guntay-simsek/218482-cevap-ve-duzeltmedir>, 10 Ocak 2013.
- Tosun, Kerim-Artuç, Mustafa; *Türk Hukukunda Suçlar ve Kabahatler ile Açıklamalı-İçtihatlı Tüm Ceza Yasaları*, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, C: 1, Ankara, 2008.
- Yılmaz, Ejder; *(Öğrenciler İçin) Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006.

Diğer Kaynakça

<http://www.kazanci.com>

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde Gerekçeli, TBMM, Ankara, Haziran 2011, https://yenianayasa.tbmm.gov.tr/docs/gerekceli_1982_anayasasi.pdf